

De Drie Goddelijke Deugden

Ravels ■ Weelde ■ Poppel

TIJDSCHRIFT VAN DE HEEMKUNDEKRING

NICOLAUS POPPELIUS VZW

Jaargang 11, nr. 41: september 2006

lekring Nicolaus Poppelius Weelde-Poppel V.Z.W.

“De Drie Goddelijke Deugden”: 16 euro

teatrijs van Nazarethlaan 2,	2382 Poppel	014/656993
rote Baan 97 bus 7,	2380 Ravels	014/656905
elvaartstraat 14,	2300 Turnhout	014/421839
erkenlaan 91,	2380 Ravels	014/658346
gevoortstraat 1,	2380 Ravels	014/655030
burgseweg 9,	2382 Poppel	014/657370
erbroek 15B,	2382 Poppel	014/658636
enweg op Weelde 60,	2382 Poppel	014/655751
ning Albertstraat 87,	2381 Weelde	014/656198
enweg op Weelde 94,	2382 Poppel	014/655554
Meerkens 10,	2382 Poppel	014/658838
nhoutseweg 2,	2381 Weelde	014/655156
ldestraat 154,	2381 Weelde	014/655728

Meerkens 10,	2382 Poppel	014/658838
--------------	-------------	------------

id, vormgeving of verschenen teksten kan u steeds
en@pandora.be). Wenst u een tekst of een idee voor
steeds doen bij een van de bestuursleden.

“De Drie van het Noorden”	5 euro
r jaargang	25 euro
r los nummer	6 euro
los nummer	1,75 euro
er los nummer	3euro
	4 euro
	6 euro

afspraak met Marc Vermeeren (014-658838) of
-groepsbezoeken kan men afspreken met Laurent
pen elke laatste zondag van de maand van 14 tot

Inhoud

1. Schenkingen aan het museum	blz.1
2. Viering van 100 jaar Fanfare St.-Nicolauskring van Weelde	blz.2
3. Uit het dagboek van Cornelis Heijns	blz.4
4. Notities uit het memorieboek van Cornelis Heijns uit Ravels	blz.8
5. Brief van Jef Huysmans uit Brasschaat	blz.10
6. Mon Swaan uit Weelde vertelt ...	blz.11
7. Het Kaske te Poppel	blz.17
8. Oorlogskroniek (IV)	blz.21

Schenkingen aan het museum

door Laurent Woestenburg

Zuster Benildis:

- Zes foto's van klassen van de Ravelse Kantschool en een diploma

Kees Moonen

- Een volledig dossier 'Ruilverkaveling' van de drie dorpen Ravels, Weelde en Poppel, inclusief de kadasterplannen van de drie dorpen

Ravelse Biebond "De Rosse Bie"

- Het magazijn- en dagboek 1935-1940
- Accijnsontheffing
- Twee afleveringsnota's van Transport Radar: suiker
- Uitnodiging bestuursvergadering (29.01.72)
- Jaarrekening Imkersbond Provincie (1971)
- Raadgevingen tegen bijenziekte
- Ontvangstbewijs Waagnatie (suiker), 1969 (2 ex.) en Vrachtbrief CMR (1968)

Rik en Maria Kokke-Van den Broeck uit Ravels

- Diploma Eucharistische Kruistocht uit 1935
- Boek "Dagelijksche Gebeden" uit 1925
- "De Morgendiensten der laatste Dagen van de Goede Week" (1933)
- Bockje "Mijn Brieven" (Uitg. Varia Brussel) uit 1947
- Diploma Postduivenvereniging Adriaan Schoenmakers uit Ravels-Eel (1967)
- Oude brillenkas

M. Verwimp uit Poppel:

- 209 doodsprentjes en een aantal bidprentjes
- Koperen gegraveerde muurplaat
- Tinnen kaarsenstaander
- Twee oude verpakkingsdoosjes voor kaarsen
- Vier pijpjes en enkele onderdelen van pijpjes
- Doosje medailles

Maria Jonkers-De Rijk:

- 5 dozen oude kledingstukken en gebruiksvoorwerpen: moeten nog geïnventariseerd worden.

Mevrouw Vermer-Van Hove uit Sint-Joost-ten-Noode

- De driedelige Dictionnaire Pratique des Connaissances Religieuses, Uitg. Librairie Letonzey et Ané, Paris, 1925 (meer dan 2000 blz.)
- De luxe-editie "Het Prado", Mercatorfonds Paribas, 1996, in cassette

Josée Bax-Van der Voort

- Een verzameling van 16 oude etiketten en 11 verpakkingsbandjes over 'Bijenhonig'

Anna Aerts-Hermans

- Sigarenvorm
- Gasmasker (oorlog)
- Set foto's eeuwfeest Lien Van de Wouwer
- Set foto's viering 25 jaar parochie Sint-Jan

Familie Harry Van Loon uit Weelde

- Twee petten
- Kasboek van de wielrijdersvereniging ZIGO

Op 30 juli 2005 vierde de Weeldse fanfare Sint-Nicolauskring haar honderdste verjaardag. Dat gebeurde met eerst een eucharistieviering (dankmis) in de Sint-Michielskerk. Daarna trokken de talrijke vrienden en sympathisanten naar het gemeentehuis voor de officiële viering en een receptie. Tijdens de viering in de kerk werd onderstaande 'Danklezing' uitgesproken. De tekst is van de hand van Paul Van Eyck. In het gemeentehuis waren de lovende woorden van burgemeester Leo Van Nooten. Beide tekstschrijvers-sprekers hebben ons de toestemming gegeven om hun tekst in ons tijdschrift op te nemen.

Danklezing door Paul Van Eyck

God, onze Heer, wij zijn hier tegaar om als kleine mensen u te danken voor een lang en gelukkig fanfareleven. Lang geleden was er het jaar 1905. Een tijd van traagzame arbeid in lange werkdagen. De plaatselijke bevolking overleefde door middel van labeuren en sober geplande prioriteiten. Men puurde magere tevredenheid uit weinig hoop op lotsverbetering en men aanvaardde elke nieuwe zorgendag. Ontspanning was in die tijd een ongekende luxe die ongelijkelijk werd verdeeld tussen Farizeeërs en Tollenaars. Dat is van alle tijden. Tot in een heldere nacht een klein sterretje vanuit het eeuwige firmament naar de aarde roetjte en zich ankerde in de oude Kempen, specifiek te Weelde. Het bracht een boodschap mee van heldere klanken die zouden samensmelten tot een vreugdevolle melodie. Mensen vonden elkaar, de instrumenten volgden. En weer werd er gelabeurd maar deze keer in eigen tijd., volgens eigen plannen en met eigen vertrouwen in mekaar. En het wonder geschiedde... Dat was in 1905. Oorlogen, crisissen, redelijke welstand en mensoverstijgend doorzettingsvermogen herkneeden de opgang en de teloorgang van het nieuwe wonder: fanfare genoemd. Het hele gebeuren was afgestemd op onderlinge vriendschap en op het culturele erfgoed van eigen streekvolk. Traagzaam, met verlies en

winst, groeide de groepsgeest naar stabiele volkskunst dat zijn weerklink vond in huis en erf, in het ommeland en ver daarbuiten.

Nieuwe generaties muzieklustigen volgden mekaar op. Tijdens kerkdiensten overtrof de fanfare zichzelf, en nederig werd Gods zegen afgesmeekt over de lange weg die men te gaan had. Oorlogen en andere malheuren kerfden diepe wonden, maar telkens herrees de fanfare triomfaal op de puinen van machtswellust en barbarendom. Telkens weer veranderde de samenleving met een drang naar vernieuwing en met minder aandacht voor de enkeling. Hier kreeg de fanfare een unieke kans: in eenvoud en verbondenheid mensen samenbrengen, hen bezielen en vormen tot vreugdemakers die optimistisch deze jachtige tijd te lijf gaan.

Nu is er het jaar 2005!

De stichters van 1905 zijn niet meer onder ons. Als kleine sterren zijn ze weergekeerd naar Gods almachtige heelal. Monkelend omwille van de vele goede herinneringen wrijven ze in hun handen, feestelijk uitgedost voor 100 jaar bruisend leven van hun fanfare. Want lang geleden droomden zij van deze viering. De huidige leden mogen dit meemaken, trots om de leefbaarheid van hun vereniging, maar met nog met meer fierheid omdat hun fanfare de obstakels van een vreselijk verminkte twintigste eeuw heeft overwonnen. Op deze dag, in dit uur, onder dit eeuwenoude gewelf, vragen wij deemoedig God zegen over ons, eenvoudige lieden, die samen proberen mens te zijn. Om eendrachtig vreugde te maken en via instrumenten hoop en optimisme te zaaien tussen de zorgen van iedere arbeidsdag.

Zegen ons allen, Heer, zonder onderscheid des persoons, laat ons blij leven in de palm van Uw hand. Geef ons feestelijke vreugde omwille van 100 jaar jong zijn, en geef die vreugde door aan de stichters van 1905. Voorzeker zullen zij raar tegen deze tijd aankijken. Maar laat dit hen een troost zijn: zonder blazen geen muziek. Zoveel is

er dus niet veranderd. Heer, mogen wij straks ook sterretjes zijn die in heldere nacht boven de Weeldse bossen pinken, luisterend naar de feestelijke viering van 200 jaar fanfare. Amen.

Feestrede

door burgemeester Leo Van Nooten

Het is voor mij als burgemeester een groot genoegen u allen te mogen verwelkomen in ons, in uw mooie gemeentehuis. Van harte welkom. Honderd jaar worden ... het is weinigen gegeven. Dit waren -nog geen twee maanden geleden - mijn eerste woorden bij de viering van de 100-jarige Fien Bols. En vandaag mag ik die woorden herhalen: "Honderd jaar worden, het is weinigen gegeven".

100 jaar fanfare "Sint-Nicolauskring. Een eeuw geleden opgericht en nog steeds bestaande. Proficiat hiervoor. En vandaag mogen we ook dankbaar zijn. Onze dankbaarheid gaat uit naar de oprichters die in 1905 de fanfare hebben gesticht. Onze dankbaarheid gaat ook uit naar alle medewerkers van de fanfare, alle medewerkers van vroeger en van nu. En dan denken we aan de bestuursleden, dirigenten, muzikanten, sponsors, steunende leden en zo meer.... Aan allen die de St.-Nicauskering gedurende de voorbije 100 jaar in stand hebben gehouden.

Onze bewondering gaat ook uit naar de jeugd, naar al die jongeren binnen de fanfare. Dat mag ook wel eens gezegd worden. 100 jaar, jong of oud, het doet er niet toe, maar in ieder geval bruisender dan ooit en met een jeugdwerking als nooit te voren. Hoeveel jonge mensen hebben niet in de fanfare hun muzikale vaardigheid kunnen ontwikkelen en de schoonheid van muziek leren smaken? Wat is ons leven zonder muziek? Muziek is van alle tijden en voor iedereen. En de fanfare maakt muziek met een grote groep mensen, jong en oud, met allerlei instrumenten. Voor eigen vorming en voor eigen plezier maar toch ook en vooral om andere mensen ervan te laten genieten. Veelzijdige muziek variërend van mars tot popmuziek. Van klassiek tot filmmuziek.

De doelstelling van 1905 blijft nog steeds dezelfde: muziek maken, met en voor de mensen uit de dorpsgemeenschap van Weelde en van onze ganse gemeente. Een rijke traditie, een trots bezit, waard om te behouden en om verder te zetten. En gedurende die 100 jaar zullen er zeker perioden geweest zijn -zoals bij iedere vereniging het geval is- perioden van grote activiteit afwisselend met perioden van betrekkelijke rust. Maar één ding is zeker: de fanfare staat er nog steeds en met een ledenaantal als nooit te voren. De Sint-Nicolausfanfare is thans springlevend. Weelde en groot Ravels hebben meer dan één reden om fier te zijn op hun fanfare. De fanfare is er altijd bij in de feestvierende samenleving: in het verenigingsleven, in het cultuurleven, in het kerkelijk leven of in het ontspanningsleven. Ook bij jubilea en bij gelegenhedsvieringen allerhande. Steeds kan men op de fanfare rekenen. Daarom is ze in 1905 opgericht en daarom is ze nu 100 jaar later nog steeds springlevend.

Ik wil van de gelegenheid gebruik maken om alle bestuursleden en medewerkers te danken voor hun dagelijkse inzet voor de vereniging. Zonder dit vrijwilligerswerk kan de fanfare niet blijven bestaan. Dit kan niet dikwijls genoeg gezegd worden. En ook het gemeentebestuur waardeert dit vrijwilligerswerk. Daarom trachten ook wij te helpen waar we dit kunnen. Daarom bieden wij graag deze receptie aan. Daarom stellen wij graag lokalen ter beschikking. Daarom juist hebben wij ook de 'Brouwerij' aangekocht. En de Brouwerij zal straks vele mogelijkheden bieden aan tal van verenigingen. Mogelijkheden zowel binnen als buiten. Ook voor de fanfare zijn daar wellicht mogelijkheden in de toekomst, eventueel voor repetities, voor een aperitiefconcert, voor een optreden buiten op een zomerse avond, en zo meer. Wij zijn er fier over dat het verenigingsleven zo goed functioneert in onze gemeente. Dat er nog zo vele onbaatzuchtige, goede vrijwilligers zijn en dat willen wij graag zo behouden.

En over een aantal maanden zal de nieuwe wet in voege treden i.v.m. het vrijwilligersstatuut. Ten gevolge van deze wet zal iedere organisatie of vereniging verplicht zijn een verzekering af te sluiten voor haar bestuursleden-vrijwilligers. Maar vele

verenigingen hebben het financieel niet zo gemakkelijk om aan deze verzekeringsvereiste te voldoen. Daarom heb ik de gemeenteraad voorgesteld dat de gemeente een collectieve verzekering afsluit waarvan alle verenigingen kunnen genieten. Dit zal zeker een financieel offer vergen van onze gemeente maar ik ben ervan overtuigd dat dit zal lonen en op die manier blijven wij onze verenigingen en vrijwilligers danken, respecteren en koesteren. Op die manier trachten wij te helpen, te ondersteunen. Zo werken wij verder aan een gemeente waar de inwoners nagenoeg dezelfde faciliteiten hebben als in een stad maar waar we tegelijkertijd trachten de warmte en de gezelligheid te bewaren van een dorp.

Tot besluit, goede vrienden, wens ik de St.-Nicolausfanfare nog heel veel succes toe. Dat het goed moge blijven gaan met de fanfare in het algemeen en met ieder van jullie in het bijzonder. Dat jullie allemaal nog heel lang het geluk mogen blijven vinden binnen jullie vereniging. Dit wens ik u van harte toe. Nogmaals gefeliciteerd met het 100-jarig bestaan. Ik hoop dat jullie deze dagen nog veel feestvreugde, nog veel plezier mogen beleven aan dit jubileum. Wij hebben reeds een gemeentelijk cadeau gestort. U zult dat geld zeker goed kunnen gebruiken en besteden. En ik heb nog een cadeau bij, nl. een zeefdruk van Veerle Rooms.

Uit het dagboek van Cornelis Heijns (begin 19e eeuw)

door Laurent Woestenburger

In zijn dagboek besteedt Cornelis Heijns aandacht aan de troebele tijd die hij doormaakt op politiek gebied. Wij nemen het verhaal dat hij daarover schreef in zijn originele spelling over en plaatsen daarnaast de vertaling naar leesbaar Nederlands in het cursief. Onderaan vindt u om de lectuur te vergemakkelijken, toelichtingen bij namen en termen.

Cornelis Heijns beschrijft het einde van de 18de eeuw

Beschrijvinge van het eijnde der aghtiende eeuw, voor het gene ik Cornelis heijns bij ware ooggetuigenisse oft memorie voor mijne kinderen en naerkomelingen hoe dat keijzer josphus den 2de naer doot van Mariatresia zijn moeder zaeliger gedachtenisse de alder christelijkste Coninginnen, desen josphus heeft beginnen te regeren omtrent anno 1785 met alle ongodtvrughtigheid en cloosters te vernietigen en ten onder te brengen de bedevaerten aflaten processen werden verboden, hij maekte een placant over het contracteren des houwelijks, de kerckhoven werden verandert, enz. En volgens het wereldlijk de reghtbanken moesten verandert worden, naer in forma gelijk de franc naer datum, heeft

Vertaling:

Beschrijving van het einde van de achttiende eeuw waarvan ik voor mijn kinderen en nakomelingen een echte ooggetuige en de herinnering ben. (Het gaat over) de wijze waarop keizer Jozef II (1) na de dood van de meest christelijke koningin Maria-Theresia (2) zaliger gedachtenis, regeerde. Deze Josephus begon te regeren omstreeks 1785. (Dat deed hij) op zeer ongodsdienstige wijze. Hij vernietigde kloosters, verbood bedevaarten, aflaten en processies. Hij vaardigde een plakkaat uit over het sluiten van huwelijken, veranderde de kerkhoven enz. De rechtbanken moesten naar profaan recht hervormd worden zoals nadien ook de frank. De rechtspraak gebeurde voort in wat men kantons noemde. Hierover zal ik het verder nog hebben. De Staten van Brabant en de kapitaal-krachtige en onderlegde lieden die vervuld waren van de ijver voor het Rooms geloof en het welzijn van ons Nederland (3) hebben zich daartegen verzet. Die hebben regimenten en soldaten geworven die patriotten (4) genoemd werden. Zo hebben zij in 1788 en 1789 keizer Jozef II, die ook in oorlog lag met de Turken daarom in het land weinig manschappen beschikbaar had, zeer voorspoedig bestreden. In korte tijd hebben de Staten alle Brabantse steden en versterkingen ingenomen. Zij rukten op naar Limburg en Luxemburg waar de inwoners zeer keizergezind waren. De Staten waren daar niet meer zegevol en werden gedwongen dit territorium te laten liggen. Zo

gedaen welcke Cantoen genoemd wird, waer van naer maels meer zal worden gesproken.

De staen van Braband en andere heren van Capitalen en van mere kunde en vervuld met iver voor het rooms geloof en welsijn van ons Nederland hebben hun hier tegens gestelt en regimenten en soldaten gewerft die patriotten genoemd werden en alsoo den kijzer joseph ten dien tijde omtrent 1788 en 1789 oock oorlog hadde tegens den Teurek en dacrom weinig volck hier te lande oft terhand hadde zoo hebben dan de Staten ten eersten zeer voorspoedig geweest en in korten tijd alle Brabantse steden en sterckten ingenomen maer gij verloop en zoo zij quman tot het Limborgse en Luxemborgse en dat de inwoonders aldaer oock seer keyzers gesint waren en hebben de Staten niet meer voorspoedige geweest en zijn gedwongen daarvan af te zien. En zijn alsoo de kjsers soldaten wederom in het land gekomen, Josephus heeft niet lange geregeert, naer hem is zijnen broeder Leopoldus op den troon gekomen en heeft oock niet lange geregeert naer Leopoldus is zijnen Zoon Franciscus de Croone op het hoofd geset den welken den naem heeft te zijn van goed gedragc geloof en religie. Onder desen franciscus is opgesten eene allergoddelooste france Natie die hunnen wettigen konink en Coninginne heeft gedoot Aertsbisschoppen en priesters den halsbijl oft seker instrument genaemt Guillotin doen passer en alles wat geloof oft religie raekte voor zoovele in haer was vernietigt.

Dese Natie als scheijnende te wesen de straffe Godts, heeft ons Nederland oock in bedwang gekregen in het jaer 1794 wanneer ik Collecteur van Eel was. En alhoewel de eerste strengigheid van deze natie in Vrankrijk onder eenen Robbespirre en andere ten jare 1791 en 92 wat scheen gestilt te zijn zoo is nogtans die vervolginge van Priesters en geestelijken oock begost te hernemen ten jare 1796 en sequentiën in der voege dat alle die Eet van haat aen het koningdom en getrouwigheid wijgerden te beloven aen de republieque haren godsdienst teenemael mosten laten en als schelmen en dieven wurden vervolgd de kercken wurden gesloten en de vervolginge was zoo groot dat nouwelijks imand eenigen bupliquen godsdienst dorste plegen, de priesters die in hare handen geraecten, wurden in ballingschap gezonden enz. En volgens

vielen de keizerlijke troepen weer binnen in het land. Josephus heeft niet lang geregeerd. Na hem is zijn broer Leopold (5) op de troon gekomen. Ook hij heeft niet lang geregeerd. Na Leopoldus kreeg diens zoon Franciscus de kroon op het hoofd gezet. Hij had de naam een man van goed gedrag, geloof en religie te zijn. Tijdens diens bewind is een zeer goddeloze Franse Natie (6) de kop komen opsteken. Die heeft de wettige koning en koningin gedood, aartsbisschoppen en priesters onder de halsbijl of toch een bepaald instrument dat men guillotine noemde, gelegd. Ze heeft alles wat het geloof of de religie raakte zoveel als in haar vermogen lag, vernietigd.

Deze Natie die de straf van God wel scheen te zijn, heeft oock in het jaar 1794 ons Nederland in bedwang gekregen. Ik was toen ontvanger van Ravels-Eel. Hoewel het strenge optreden van deze natie in Frankrijk onder Robespierre (7) en andere (lieden) in 1791 en 1792 wat scheen te milderen, is de vervolging van priesters en geestelijken in 1796 en volgende jaren opnieuw gaan oplaaien. Iedereen die de eed van haat aan het koningdom en die getrouwheid (aan het Franse regime) weigerde te beloven aan de republiek, moest zijn godsdienst meteen laten vallen en werd vervolgd als waren zij schelmen en dieven. De kerken werden gesloten en de vervolging was zo intensief dat nauwelijks nog iemand enige vorm van publieke godsdienst durfde te belijden. De priesters die in hun handen vielen werden verbannen, enz. Wat heeft dit wereldlijk regime in 1798 en 1799 wel niet doen lijden door de opeisingen van de jongens. Ouders en kinderen heeft men van schrik en chagrijn zien uitteren en ten onder gaan (dat heeft geduurd tot 1814) tot op het moment dat God zijn genade over Nederland heeft doen nederdalen.

De ouders en familieleden van deze jongens werden opgepakt en opgesloten, hun goederen werden verbeurd verklaard en ze werden door militairen opgevorderd. Zelfs werden burgers of gijzelaars in hun plaats opgepakt. Zo heeft Adriaan Lurinckx uit Eel enige dagen als gijzelaar te Turnhout vastgezeten. Zelf heb ik ook gevreesd en meerdere nachten en enige dagen mijn huis verlaten. Wee echter de jongens die in hun cellen in de jaren 1798 en 1799 van honger en vuilnis ver-

het wereldlijk regiem wat heeft men in 't jaer 1798 en 99 al niet geleden wegen de requisitie der jongens, ouders en kinderen heeft men van vrees en segerijn zien uijt teiren en te niet gaen (heeft geduurt tot anno 1814) tot wanneer Godt zijn genade aan het Nederland heeft bewezen. Omdat oock de ouders en naestbestaenden voor deze jongens aangepakt en vastgehouden werden en hun goet verbeurt en door miliaire gedwongen werden, ja borgers oft gijsselaers in hunne plaetsen genomen. Adriaen Lurinckx in den Eel alhier heeft eenige dagen als gijsselaer tot Turnhout geseten ik zelfs heb hier oock voor gevreesd en verschijden nachten en eenige dagen mijn huis verlaten; maar wee wee die jongens die in hunnen cotten en honger en vuiligheid vergingen in Ano 1798 1799. En volgens de administratie der gemeijnte den dorpen de oude regtsbanken werden teenemael vernietigt de Schouten schepens en secretarissen werden afgeseth 5-6-7 oft meerdere dorpen tot een gerechts-banke genaemd Canton geleydt hetgeen een aldergrootste kosten was besonders voor de kleijne gemijntes gelijck Ravels.

Wilk nu nog een wijnig spreken van het jaer 1799 en voor eerst wat harden winter dat men heeft gehad te weten dat alle veldvrugten van koolen, slooren teenemael bedorven zijn en het koorn zoodanig bevroren dat er in het laatste van Mey nog weijnige haren te zien waren en te half Augustij maajden met het eerste koorn en ik heb es nog zien maeyen op den 2den 7ber den oigst was ook zoo slegt dat vele eckers hun -46 47- zaet niet weder gaven de dierte van het graen was voor den oist groot te weten van het koorn 7-8-ja 9 gls. stelt het hem wederom al tot dierte. De boter door den geheelen zomer niet onder Seven st. te bamis 8 ½ st.

Den Godsdienst in anno 1799 circa Bamis weder wat herstelt zijnde, zoo dat de Pastoors en vice-pastoors in kamers en verholen plaetsen wederom begonsten dienst te doen, hetwelck door de vingers wegens de gendarmen wirt gesien, hetwelk alsoo heeft gecontinueert zonder nog in de kerkcken het Sacrificie te derven oft mogen doen tot heden 12 Julij 1801 en kan nog al lang blijven duren. Maer de Misse en Lof zonder Sacrificie wordt door de keuster en zangers nu al 't sedert

gingen. Volgens de administratie van de gemeente werden de oude rechtbanken in de dorpen met een klap vernietigd. De schouten, schepenen en secretarissen werden afgezet. Een vijf-, zes- zevental of nog meer dorpen werden samengevoegd in een zogenaamde kantonrechtbank. Dat leidde tot enorme kosten, vooral voor kleine gemeenten als Ravels. Zal ik het nu nog even hebben over het jaar 1799? En vooreerst over hoe een harde winter men heeft gekend. Alle veldvruchten, kolen en sloorplanten plots zijn bedorven en het koren is zoodanig bevroren dat er einde mei nog weinige halmen te bespeuren zijn. Half augustus maaide men het eerste koren en ik heb er nog zien maaien op de tweede september. De oogst was ook zo slecht dat vele akkers hun 46-47 (8) zaad niet opbrachten. Het graan was voor de oogst zeer duur, bijvoorbeeld de prijs van het koren liep op tot 7-8 zelfs 9 gulden. De boterprijs kwam de hele zomer niet beneden zeven st.(9), in de herfst 8 ½ st.

In het najaar van 1799 werd de godsdienst wel wat hersteld. De pastoors een onderpastoors begonnen opnieuw in kamers en geheime plaatsen diensten te organiseren. De gendarmen zagen dat door de vingers. Dat duurde nog voort zonder dat in de kerken het misoffer mocht worden opgedragen tot vandaag 12 juli 1801. En dat kan nog lang blijven duren. De mis en het lof wordt door de koster en de zangers nu al sedert een half jaar in de kerk gezongen. Zo'n dienst noemt men "burgerlijke dienst". De onrechtvaardigheid die men in deze droevige tijden voor goed moet erkennen., valt niet te beschrijven. De goederen van de geestelijken en ook wereldlijken die niet meteen aan hun wetten voldoen, worden hun afgenomen en de tienden (10) vernietigd. Kloosters en broederschappen worden vernietigd, kerken, beneficiën en fundaties worden verkocht en de priesters die de eed doen, moeten al deze verkopen ingevolge de constitutie erkennen.

Menige mensen die zich met het kopen van deze goederen, hetzij hoeven, erven, bossen, bomen of andere effecten, betalen niet het tiende van hun rechtvaardige prijs. Dat betekent dat een menigte van baatzoekende en wereldlijke mensen tot hun verderf verleid worden Een tweede onrechtvaar-

een halfjaer in de kerck gesongen, selcken dienst Borgerlijcken dienst wordt genoempt. De onrechtvaardigheid die in dese droeve tijden moet voor goet erckent worden niet teenemael achter te laten is onbeschrijfbaer. De goederen der geestelijken en wereldlijken die niet teenemael aen hunne wetten voldoen, warden hun afgenoemen, de Tinden vernietigd. Kloosters en broederschapen vernietigt en kercken, beneficien en fondatien verhogt en de priesters die den Eed doen, moeten dese verkooping in gevolge de constitutiën voor goet erkennen

En hoe menigen mensch sig met het koopen van eenige van dese goederen 't zij hoeven, Erven, Bosschen, boomen oft andere Effecten die sommigen niet het tiende van hun rechtveerdigen, prijs en gelden en waarmede een ontalrijke menigte van baetsoekende en wereldse menschen verlijd worden, tot hun verderf, en een tweede onrechtveerdigheid die in desen tijdt oock niet geacht wordt is dat: Bijnaer eenider weijgert oft ten minsten uijt stelt zijn schulden te betalen alle welcken handel een oprechten Christenen en godtvresende siele doet zuchten en weenen siende in desen tijden besondelijk waer gemaect de woorden Christi dat er vele geroepen zijn en luttel uijtverkoren en dat hem wijnige menschen sullen ingaen. Dat de ontstichtinge aen den onbesmetten dan dienen tot verbeteringe en meerder oplettendheid, en alsoo de enige poorte ingaende sig onthoudende van alle onrechtveerdigheidt en begeerlijkheid door dien smallen weg vinden het eeuwig Leven. Amen

digheid die in deze tijd ook niet als dusdanig erkend wordt is dat bijna iedereen weigert of tenminste uitstelt zijn schulden te betalen. Al die handel wekt bij oprechte christenen en godvrezende zielen zuchten en verdriet op. Vooral in deze tijd waarin de woorden van Christus "velen zijn geroepen en weinigen zijn uitverkoren" waargemaakt worden. En (in deze tijd waarin) weinigen bereid zijn hem te volgen. Moge die ontrouwe voor de integere mens dienen tot verbetering en meer oplettendheid en moge deze laatste door de enige (hemel)poort binnengaan terwijl hij zich onthoudt van onrechtvaardigheid en begeerte en moge hij over die smalle weg het eeuwig leven vinden. Amen

Toelichtingen

- (1) *Jozef II*: Regeerde van 1780 tot 1790. Was de zoon en opvolger van Maria-Theresia. Hij was een heerszuchtig man en staat bekend als een ongeduldige keizer, omdat hij leed aan T.B.C. Hij wilde dus veel doen in weinig tijd. Hij bestreed de katholieke godsdienst omdat hij meende dat niet-gelovigen dezelfde rechten moesten krijgen als de katholieken.
- (2) *Maria-Theresia*: Regeerde van 1740 tot 1780. Was een Oostenrijkse vorstin die regeerde over een groot aantal landen (Oostenrijk, Bohemen, Hongarije, Toscane, Milaan en ook de Oostenrijkse Nederlanden). Zij is de geschiedenis ingegaan als een groot vorstin.
- (3) *Ons Nederland*: Hij bedoelt hier 'De Nederlanden'.
- (4) *Patriotten*: De term betekent eigenlijk 'vaderlandgezinde, trouwe dienaar van zijn vaderland'. In de door Heijns beschreven tijd betekende het 'tegenstander van Jozef II, voorstander van de Belgische onafhankelijkheid'.
- (5) *Leopold*: In feite Leopold II, was een broer van Jozef II die na diens overlijden van 1790 tot 1792 regeerde. Was een veel soepeler man dan Jozef II.
- (6) *Franse Natie*: Na voorafgaande veldslagen leverden de sansculotten in 1794 de beslissende veldslag. In 1795 werden de Oostenrijkse Nederlanden bij Frankrijk ingelijfd.
- (7) *Robespierre*: Leidende figuur in de Franse hervormingspolitiek na de Franse Revolutie. Hij verdeelde de goederen van de rijken onder de armen. Hij voerde zelfs een nieuwe kalender in.
- (8) *46-47*: Het is onduidelijk wat Heijns hier bedoelt.
- (9) *Zeven st.*: zeven stuivers.
- (10) *Tinden*: Het tiende gedeelte van de voortbrengselen van de gronden dat men moest afdragen aan de eigenaar. Vele gronden waren in het bezit van de abdijen en priorijen, zodat die getroffen werden met het afschaffen van de tienden.

door Laurent Woestenburg

Cornelis Heijns uit Ravels hield een dagboek bij. Daarin staan hoofdzakelijk zijn inkomsten en uitgaven genoteerd. Tussendoor schreef hij ook bijzondere gebeurtenissen op. Het was tevens een soort testament, want vooraf vermeldt Heijns: "Voor goet gekeurt de scheyding en deyling die ik, C. Heijns nog levende gedaan hebbe onder mijne kinderen."

Omdat de lange lijsten van vooral persoonlijke boekhoudkundige gegevens onze lezers niet zo erg zullen boeien, halen we alleen maar de lezenswaardige anekdoten en wetenswaardigheden uit het eerste gedeelte van zijn tekst. In een volgende aflevering van ons tijdschrift volgt dan een uitgebreide tekst waarin hij de staatkundige troebelen en kerkvervolgingen van het einde der achttiende eeuw beschrijft.

Probleem is wel dat de tekst is geschreven in de spelling van einde achttiende eeuw en in een versie die nauw aansluit bij de spreektaal van toen. Bovendien wemelt het van de spelling-eigenaardigheden. Pastoor C. Kolen heeft de tekst van het handschrift afgeschreven op 4 augustus 1926. Later is die tekst overgetypt. Wie dat gedaan heeft, wordt nergens vermeld. De tekst zelf is dus achttiende-eeuws.

Inleidend vermeldt Heijns 20 april 1783. Dit lijkt ons de begindatum te zijn. De notities reiken tot voorbij 1825. Wij nemen de teksten over in de oorspronkelijke spelling en geven daarnaast in cursieve vorm ofwel de vertaling naar modern Nederlands ofwel de samenvatting van Heijns' tekst weer.

Citaat 1

"Notitie onsen Adriaan sig ongelukkiglijk hebben misgaan met Cornelia Andriessen op april 1815 zoo dient alhier geseget dat hij nogtans den ehten vader niet is want het den 6 februari 1815 geboren is, en zij zelfs heeft bekend met meer andere te doen

gehat heeft en ben berijt dit alzo voor alle gerechten en op het woordt van eeren en waarhed te verklaren desen 3 meert 1816. Verklaren het bovenstaanden waeragtig (get.) Adrianus Heijns

Inhoud: Adriaan schijnt op 2 april 1815 betrekking te hebben gehad met Cornelia Andriessen. Er volgt een geboorte, maar Adriaan betwist het vaderschap omdat de geboorte pas plaats had op 6 februari 1815 en de vrouw bekende dat zij met meerdere mannen 'te doen' had. Op te merken valt dat de jaartallen niet kunnen kloppen.

Citaat 2

"Alsoo ik Cornelis Heijns, met mijn zwager Peeter Aerts op eersten October 1799 hebbe gedeijlt de Renten, Obligatiën en constante Penningen, ons bij onze ouders achtergelaten te weten: van mijne en zijne vrome ouders welkers naerlatentheejd in renten en verlopen intrest beloopt circa bij de 13 duijssent gls. als haef en 1900 gls. En de erfgoederen die wij bij leven van moeder gedeijlt hebben waeren alstoen in weerde ten minste 7 duuijsent gts. Dus eene naerlatentheid van omtrent 22 duijssent gts., dus resteert ons niet anders als hare zielen en die van onze Ooms die het grootste deel gewonnen hebben, gedagtig te zijn, deze goederen wel te gebruiken om onse zaligheid hiermede te winnen."

Inhoud:

Cornelis Heijns en zijn zwager Peter Aerts zijn op 1 oktober 1799 overgegaan tot de verdeling van de erfenis van de ouders Heijns. Daarin zaten verrat: renten, obligaties en baar geld. De nalatenschap beloopt, renten en verlopen interesten tezamen, de som van ongeveer 13000 gulden in eigendom plus nog eens 1900 gulden. Bovendien had moeder tijdens haar leven reeds voor ten minste 7000 gulden erfgoederen verdeeld. Zo komt hij tot een totale nalatenschap van 22 000 gulden. Daaruit trekt hij het besluit dat zij haar ziel en die van de ooms die aan de basis lagen van de eigendommen, moeten gedenken en de goederen goed moeten gebruiken om hun eigen zaligheid te waarborgen.

Citaat 3

"De pastorie gekogt 1807 1 mey, toen betaelt 500 gts, 2^e paye 1808 300 gts ontvangen in jan 1800 – 98 fr. het jaar 1809 – in jan. 200 francs jan 1810 - 200 franc, dese hueren zijn onder mij en P. Aerts verdeyld naar rato dat ieder betaelt heeft ik 1200 gts.

Inhoud:

Op 1 mei 1807 heeft Cornelis Heijns de pastorie gekocht voor 800 gulden. Blijkbaar is die daarna verhuurd. De huuropbrengst heeft hij met Peter Aerts gedeeld.

Citaat 4 : Diverse remedies tegen ziekten

"REMEDIE VOOR HET RUY DER SCHAPEN.

Wat tair en wat zoute boter warm en zagt gemaakt op het vier en daar men niet dat de huylt schorft is de wol weg getrocken en wel gesmeirt op de bloote huijt en alle weken eens alle schapen te sien oft zij het smeiren nodig hebben."

Vertaling: Remedie tegen ruilen van de schapen.
Wat teer en wat op het vuur warm en zacht gemaakte boter. Stelt men vast dat de huid schurftig is, de wol wegscheren en (het mengsel) uitsmeren op de blote huid. Elke week alle schapen controleren om te zien of zij nog ingesmeerd moeten worden.

"REMEDIE VOOR DEN ROODEN LOOP.

Neemt den doir van een eij war Boomolie en wat van een Cruij-noot te samen wat warm gemaakt en dan ingenomen."

Vertaling:

Remedie tegen de rode loop.

Neem een dooier van een ei, wat olijfolie en wat kruidnoot, maak dat warm en neem dat in.

"REMEDIE VOOR HET LOOPS WORDEN DER KOEYEN.

Neemt wat schrapfel van eenen kopren ketel en geeft ze dat in."

Vertaling: Remedie voor het loops worden van koeien.

Neem wat schraapsel van een koperen ketel en

geef ze dat in.

"REMEDIE VOOR EEN VALLING AAN HAND OF VOETEN.

Giet pap van lijse-meel en flier bloemen in vers boter-melk in den nagel wel open gemaekt en gerhouden 4 à 5 mael nieu dat alle dagen daer opgeleijt, 1 em. In regenwater is oock seer goet."

Vertaling: Remedie voor een valing

(nagelwonde ?) aan handen of voeten.

Giet pap van lijnmeel en vlierbloemen en verse botermelk in de nagelwonde (?). Houd ze open. Ververs dit 4 tot 5 keer en leg dat er dagelijks op. (Onderdompelen?) in regenwater is ook goed.

Citaat 5: Rechten aengaende Testamenten gedurende de france République

Mondelings advis aen mij gegeven door den Advocaet Lemmens.

De getroude geen kinderen hebbende, kunnen alles aen malkander maken. 't Zij in tocht oft eigendom zonder exeptie. De getrouden kinderen hebbende kunnen malkander niet maken 't zij in tocht oft eigendom, dan ten hoogsten een tiende deel, het voordeel heeft bij desen tijdt geen plaats. De ouders zijn niet magtig het een of het ander kint in eenige manieren te bevoordeelen, niet tegenstaende wat reden haer mogten moveren alsook niet eenige andere persoonen hare neven nigten oft eenige andere bloetverwanten maer moet gedeijlt worden volgens den regel ab intestato.

Vertaling: Rechten betreffende testamenten tijdens de Franse Republiek

Mondeling advies mij gegeven door advocaat Lemmens.

Gehuwden die geen kinderen hebben, kunnen alles aan elkaar schenken, zowel in vruchtgebruik als in eigendom zonder uitzondering. Gehuwden die kinderen hebben, kunnen niet aan elkaar schenken in vruchtgebruik of in eigendom tenzij hoogstens het tiende deel. Voordelen kunnen niet. De ouders hebben niet de macht om een of ander kind te bevoordelen, welke reden zij daarvoor ook kunnen aanvoeren. Dat kan ook niet tegenover andere personen, neven, nichten of enige andere bloedverwanten. Er moet gedeeld worden volgens de regel zonder testament.

Beste,

Bijgaand een uiteenzetting over een "duivels-rooster", excerptum uit het boek "Als ik er op een dag niet meer ben" van een bevriend schrijver Harry van Rijn (°1923). Ik heb me steeds afgevraagd wat die grote rooster voor de kerkdeur van de Sint-Michielskerk wel zou betekenen. Hopelijk is deze behouden bij de recente restauratiewerken aan de kerk om de klompen van de kerkbezoekers te ontzanden of om eveneens de duivel buiten te houden en meteen de kleinhoefvoetigen.

Alleszins komen dergelijke roosters voor in een landschap bevolkt met schapen zoals Engeland, Schotland en Zwitserland. Er zijn nog andere efficiënte constructies om geiten en schapen af te weren zoals de gebruikelijke trappen om oude administratieve gebouwen, recentelijk nog het Justitiepaleis in Antwerpen. Het trappenwerk maakt ook indruk op de brave landlieden die aldaar gesomeerd worden. Een ironisch voorbeeld was het geitenstalachtige stadhuis van Weelde (de schrijver bedoelt het oude afgebroken gemeentehuis) met enorme trappen en bordes. Toch spijtig dat het huwiel verdwenen is, zoals gemeld in het boek "Bouwen door de Eeuwen Heen in Vlaanderen, kanton Arendonk", waarin eveneens de beschrijving en foto van ons geboortehuis in het Moleneind opgenomen zijn.

Met veel genoegen heb ik het boek van Aloïs Vinckx "100 jaar Fanfare" gelezen. Meester Van Beek leerde ons dat een fanfare uitsluitend koperblazers telt en een harmonie ook houtblazers. Maar fanfare is een duidelijke naamgeving en iedereen weet waarover men spreekt, een duivel is ook een engel. Verdienstelijk is zijn objectieve benadering van de geschiedenis. Zonder vooringenomenheid spreekt hij over de tegenstelling Straat en Kerken-eind. Als bewoners van het Moleneind woonden wij in het grensgebied van deze beide leefgemeenschappen en toegegeven: met een aanzienlijk mentaliteitsverschil. Die van het Kerkenind waren inderdaad de oudste vesting, die van de Straat de

afgescheurde dissidenten of ligt het aan de respectieve parochie-ikonen. Sint-Michiël de engel die het opneemt tegen draken, wat op zichzelf al een bedenkelijke onderneming is daar er vermoedelijk geen draken bestaan hebben of nog bestaan. Maar neem nu de H. Johannes de Doper, het mooie beeld dat men afgebleekt heeft, de man van het Lichtend Pad avant la lettre die zich bezig hield met het verslinden van sprinkhanen en het nuttigen van wilde honing en dopen in de Jordaan met Jordaanwater, dat al even troebel is als het zwemwater van het Zwart Watervan.

In de Jordaan te Amsterdam zullen ze wel ander babbelwater doorsassen. Een man die in de kijker liep met een boodschap in de tijd van het bewind van de grootcollaboratie, Herodes en de met blote buik dansende Salomé die sommige mannenhoofden op hol bracht wat de heilige Sint Jan uiteindelijk zijn hoofd kostte. De heilige Michiel voorzien van vleugels wordt vaak op hoge torens afgebeeld met zijn heilige riek de draak doorstekend. Het is mij zeer de vraag hoe die draken op de toren geraken. Daarom heb ik het meer voor de aardtrouwe Johannes tot aan zijn knieën in het water. Ik heb zijn voorbeeld ter plekke nagedaan, evenwel geen Salomé in de omtrek te bespeuren.

Het is niet "ad captandam benevolentiam" ten uwen opzichte, maar u voelt wel met de natte vinger aan naar welke bevolkingsgroep mijn voorkeur gaat. Met vriendelijke groeten en grote waardering voor het vele vrijwilligerswerk dat u voor de gemeenschap presteert. U mag gerust zijn: het wordt algemeen gerespecteerd.

Ik hoop dat de jongere generatie - ik verneem dat de fanfare zeer succesvol speelt - wars van iedere vooringenomenheid van parochie-electrale aard in gemeen overleg een leefbare gemeenschap uitbouwt waarin iedereen, iedereen in vriendschap en wederzijdse hulp kan ontmoeten.

door Laurent Woestenburger

Een van de medestichters en grote sympathisanten van onze heemkundekring was Mon Swaan uit Weelde (1921-2000). Hij woonde op de hoek van de Turnhoutseweg en de Arendonksesteenweg in de wijk die vroeger 'Het Moleneind' heette. Daar oefende hij het beroep van boomkweker uit, waarmee hij de zaak van zijn ouders voortzette. Mon was een verzamelaar van allerlei geschreven en gedrukte documentjes. Hij was ook een boeiende verteller van diverse feiten en wetenswaardigheden uit en over onze streek. Zo heeft hij een stapeltje losse notities nagelaten die het ontcijferen waard zijn. Ik heb gepoogd niet alleen er mijn weg in te vinden, maar ook de soms handgeschreven papertjes naar best vermogen te ontcijferen. Dat Mon van een grap hield, is velen onder ons ook nog wel bekend. En dat hij vooral tevens een sterke interesse vertoonde voor de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog bewijzen onderstaande documentjes. Wij maken dankbaar gebruik van wat Mon ons heeft nagelaten. Dat zijn notities immers bedoeld waren om aan het nageslacht mee te geven, staat voor wie hem gekend heeft vast.

UIT DE EERSTE WERELDOORLOG

Zelf heeft Mon natuurlijk die oorlog niet meegeemaakt. Zijn vader had hem wel beleefd. Wat Mon erover schrijft, heeft zijn vader hem verteld.

Humor

"Gust Nuyts was een Belgische legerkapitein. Hij voerde meestal het bevel over gestrafte soldaten. Na de wapenstilstand moest hij te Parijs met zijn groep deelnemen aan een defilé. Toen de Franse troepen voorbij marcheerden, riepen de Franse toeschouwers langs de weg almaar "Vivent les Français!" en bij het voorbij defileren van de Engelsen was het "Vivent les Anglais!". Toen echter de Belgen voorbijkwamen, riepen zij: "Vivent les Potverdoms! "

Een zender in Baarle

Het is bekend, dat Nederland niet betrokken was in de Eerste Wereldoorlog. Van de grillige grens

Edmond Swaan

(°Weelde 23/2/1921-†Turnhout 25/1/2000)

tussen de twee Baarles maakte men tijdens de oorlog gebruik om in Baarle-Hertog een radiozender te installeren. Mon vertelt: "In Baarle-Hertog waar geen Duitsers gelegeerd waren, installeerde men een zender. Eerst voerde men vanuit Breda grote palen aan. Ingenieur Jos Boone zette de zender in mekaar. De onderdelen daarvoor waren reeds tevoren in Baarle binnengesmokkeld. De antennedraden werden gespannen en het apparaat werkte. Zo stond men daar voort rechtstreeks in verbinding met het front. De Nederlanders hebben toen Belgisch Baarle omgeven met kippengaas, maar...zij zetten er geen stroom op. De Duitsers hadden, zoals bekend is, het Belgische gebied wel afgezet met een elektrische draadversperring. Heel veel stelde de kippendraden van de Nederlanders echter niet voor, want Stafke van de Garçon (Staf Verheyen uit Weelde) geraakte er zonder moeite doorheen. "We stan er veur en we motten er deur!" zei Stafke."

Sluikse oorlogsberichten

"Om vanuit België in Weelde te geraken moest men over de brug van de Kempische Vaart, maar daar stond de elektrische draad van de Duitsers opgesteld. Omdat men daar niet overheen kon, gaf men met een Duitse soldaat de was voor Turnhout mee. Op het inpakpapier schreef men in onleesbare inkt de berichten voor het front. Die berichten gingen dan naar Baarle-Hertog en werden van daar verder verstuurd of via de radio uitge-

Huis Swaan

zonden naar de geallieerden.”

Berichtgeving via Baarle-Hertog

“Een Duitser bracht de zuivere was vanuit Turnhout over de vaart. Op het inpakpapier stonden berichten in onzichtbare inkt. Na het opstellen van de zender te Baarle-Hertog werden deze berichten rechtstreeks naar het front gezonden, per radio.” “Modest Van der Voort (Dest van Jefke van Desjes) moest in 1914-1918 als klein jongetje dikwijls met zijn moeder mee naar Baarle-Hertog. Later vernam hij waarom. In zijn broekzolder zaten spionageberichten ingenaaid.”

De eikelhandelaar

“Vader Laurent Swaan is toen (*tijdens de oorlog, n.v.d.r.*) vanuit Nederland over Vlissingen, Southampton en Calais tot achter het front geweest. Daar heeft hij zelfs nog soldaat Geerts uit Weelde gezien. Daarna is hij langs dezelfde weg naar België teruggekeerd. Wat zijn eigenlijke reden was, heeft hij nooit verteld. Was de verkoop van eikels voor een Nederlandse firma zijn doel of was dit maar een camouflage voor wat anders (koerier-zender te Baarle-Hertog)? De Duitsers hebben zes maanden het huis te Weelde in 't oog gehouden.”

UIT DE TWEEDE WERELDOORLOG

Het begin van de oorlog

Mon heeft kennelijk in de eerste dagen van de oorlog het begin van een dagboek gemaakt. Hij schrijft: “10 mei: Er vallen bommen en brandbommen aan de grens te Poppel. Studenten en

studentes komen naar huis. De soldaten worden opgeroepen en de jongens van boven de 18 jaar moeten vertrekken naar Eeklo. Om 11 u. ontploft de brug te Ravels. In de nacht van 10 op 11 mei horen we uit de richting van Weelde-Station gerommel. De Fransen komen er aan.”

“11 of 12 mei: De Franse soldaten zitten in de planten verscholen en schieten op de Duitse vliegtuigen. Deze werpen twee lichte bommen op het kippenhok van Van Beurden. De familie Van Beurden is zelf naar Turnhout gevlucht. Wanneer zij na een paar dagen terug naar huis komen, hebben de Duitse soldaten bezit genomen van hun huis. Lakens, servetten, huisraad enz., alles is gestolen. Wat later vinden dorpelingen niet zo ver van de huizen van het Moleneind een arsenaal lege weckpotten.” Mon vermoedt dat er ook wel diefstallen gepleegd zijn door burgers. “13 mei: De Duitsers trekken Weelde binnen. Vanop de Grote Baan ziet een soldaat iets bewegen aan het stalletje bij het huis van Huysmans. Hij schiet en doodt Dominicus, een kind van een tweeling van Huysmans, dat uit het stalletje liep.”

Een bericht dat uitgezonden werd door Radio Brussel.

“Op 24 mei 1944 werden in Nederland twee groepen gevangenen die afkomstig waren uit het Groot Seminarie van Haren, door de Duitsers gefusilleerd. De verantwoordelijke Duitsers, Dr. Sartel, majoor Furk en Frits Bocum, wisten zeer goed waar dat gebeurd was, maar wilden de plaats niet aanwijzen. Een zekere Van Homberg uit Tilburg, die in schoolmeubelen deed, was op zoek getrokken naar

de plek waar de mensen vermoord en begraven waren. De hele streek werd afgezocht maar hij vond niets. Het werd 1953 en nog steeds was men in het ongewisse waar de vermoorde mensen zouden liggen. Rinus Heerenbeek, een boswachter die 'van hel noch duivel bang was'(sic) nodigde ons uit om eens te gaan kijken naar de plaats waar tijdens de oorlog vijf Nederlanders gefusilleerd waren. Eerst deed hij ons stoppen bij het jachthuis. Daar draaiden we links een laantje in tussen de dennenbossen. Achter dat huisje was volgens hem ook iets gebeurd. De boswachter vertelde dat hij wel niet wist wat daar precies gebeurd was. Wij draaiden terug en reden het volgende laantje in. Wij bekeken nogmaals de plaats achter het huisje vanuit die hoek. We reden verder naar de plaats waar de vijf Nederlanders waren gefusilleerd. Tussen deze plek en de geheimzinnige plaats achter het jachthuisje was de afstand slechts 150 m. Volgens mijn opmeting op de militaire kaart ligt deze plaats op 1600 meter van grenspaal 210 en 820 m van grenspaal 209. Zou dit geen verband houden met de dood van de zeven vermoorden uit Haren?"

Krijgsgevangenen

"Franse krijgsgevangenen die in Noord-Duitsland ontvlucht waren, zakten dikwijls over Arnhem af naar België en kwamen hier toe langs de grens te Poppel. Voor beroepssmokkelaars was de grens een net met heel veel mazen. Zij brachten dus vaak Fransen mee. Zeker in het begin. Aan de Belgische zijde kon men dit het best beschouwen als enkele trechters waarin velen terecht kwamen die zo naar Frankrijk gekanaliseerd werden. Op Nieuwkerk had men tussen het fietspad en het karspoor paaltjes geslagen en wit geschilderd. Zo konden de gevangenen niet alleen overdag maar ook 's nachts hun weg vinden over de grens. Deze paaltjes stonden van tegen Goirle tot in Aarle. Sommige krijgsgevangenen trokken alleen de grens over en op eigen houtje verder. Velen werden overgebracht of in Poppel en omgeving opgevangen en verder verstuurd met de bus of de tram, al dan niet begeleid. Pierre Van Gool was student te Turnhout. Dikwijls heeft hij op de bus krijgsgevangenen zijn boterhammen gegeven, zodat hij zelf de hele dag niks meer te eten had. Hij begeleidde hen tot Turnhout. De grootste groep die over de grens werd gebracht bestond uit 17 man.

's Middags werd een groep van vier met een Nederlandse begeleider op de tram bevoorradt tussen het Moleneinde en Ravels-Eel. En 's avonds bracht Laurent Swaan er nog twee mee naar zijn huis. Dezen hadden fietsen bij. In Duitsland moesten zij op een boerderij werken en de dag waarop de zoon van de boer trouwde, hadden zij burgerkleden gestolen plus twee fietsen en mondvoorraad en waren zij afgereden. Een (andere) krijgsgevangene vertelde dat hij bij zijn tiende poging om naar huis te vluchten terug gesnapt was aan de statie van Luik. Zijn elfde keer was dus eindelijk de keer dat het goed eindigde. Hij is naar Antwerpen gebracht en kon daar, nog wel op een vrachtwagen van de Duitse 'Organisation T.O.D.', recht mee naar Frankrijk."

Kleding krijgsgevangenen

"Ontvluchte krijgsgevangenen konden wij dikwijls herkennen aan hun klederdracht. Zij hadden een hoed op van groenachtig vilt, de brede randen iets schuin naar beneden en het bovenste iets konisch. De soldatenschoenen vielen ook hard op. Het eerste wat zij nodig hadden, waren kleden die in België niet zouden opvallen. Voor het aankleden van krijgsgevangenen vroeg men hij kennissen en geburen waarvan wij wisten dat zij konden zwijgen, oude hemden, oude jassen, overjassen, schoenen en stropdassen. De kleden die door hen werden achtergelaten in ruil voor betere, werden gewassen, gerepareerd en gestreken zodat ze weer konden dienen voor een volgende. Om geen sporen achter te laten werden de rommel of kledingstukken die bij mogelijke huiszoeking verdacht konden maken, onmiddellijk verbrand. Soms moest wat anders aangepast worden zoals bij een heel klein Fransmanneke. Al staande aan de kachel moest hij in de pap roeren terwijl zijn te lange broekspijpen op maat werden ingekort en er een zoom aangehaaid werd. Zijn hemdsmouwen hingen tot over zijn handen. Met naald en draad trok men zijn mouwen op tot op fatsoenlijke hoogte. Intussen werden de voeten van zijn drie kameraden met talk en lappen verzorgd. Pas als zij een stropdas (plastron) aan hadden voelden zij zich burger (bien civil)."

Jos van de bus

"Op zekere dag gaf men met de bus een krijgsgevangene mee. Hij werd toevertrouwd aan de

De hut in het bos (Overheide) diende als schuilplaats voor 2 Belgen, 2 Nederlanders, 1 Pool, een gevluchte krijgsgevangene en nog een gevluchte spion

kaartjesknipper, Jos van de bus. Vlak voor Ravels zag hij zwarte gendarmes op de weg staan die de bus deden stoppen om iedereen te controleren. Hij haakte zijn tas met kaartjes en geld van zijn nek en hing deze aan de nek van de Fransman. Door de gendarmes werd iedereen gecontroleerd behalve de chauffeur, de kaartjesknipper en zijn zogenaamde leerling. De reis ging verder naar Turnhout en daar werd de krijgsgevangene overgedragen aan een volgende begeleider...richting Antwerpen."

Tram 41 (Turnhout-Antwerpen)

"Twee feldgendarmes, - kettinghonden genaamd wegens de plaat met daarop 'Feldgendarmerie' die zij met een ketting aan hun nek hadden hangen, moesten twee krijgsgevangenen die opnieuw gepakt waren, naar Antwerpen brengen. Zij kwamen te Turnhout op de markt naar tram 41, joegen in een wagon de mensen van twee tegenover elkaar staande banken en gingen zelf in de hoek en tegen het raam zitten met naast hen de krijgsgevangenen, dus goed bewaakt. Op iedere bank zat er dus een feldgendarme en daarnaast een gevangene. De tram begon te rijden richting Antwerpen. Te Oostmalle stopte hij een tijdje en bolde daarna boordevol verder. In de drukkende warmte kregen de Duitsers slaap. De reizigers hadden gezien dat zij gevangenen bij hadden en volgden samen met de Fransen het begin van de siësta der Duitsers. Dezen begonnen te snurken. De wattman was intussen al verwittigd en begon stilletjes te stoppen. De mensen in de gang maakten zoveel

mogelijk plaats. Behoedzaam stonden de Fransen op, schoven tussen de mensen door naar de uitgang en terwijl de reizigers vlug de rij afsloten sprongen zij uit de tram. En de wattman? ...Die gaf gas. Twee smokkelvrouwen gingen zachtjes en al lachend op de vrijgekomen plaatsen zitten naast de Duitsers. Tegen Schilde aan werd een feldgendarm wakker, zag zich schuin tegenover een vrouw en een andere naast zich. Hij gaf zijn collega een opdoffer: de gevangenen waren verdwenen. De tram moest stoppen en de Duitsers sprongen eruit. De wattman? ...Die gaf gas. Vele kilometers verder kwam er een Duitse auto langs gestoven. De tram moest stoppen en men begon te zoeken naar de vogels. Maar die waren gaan vliegen!"

En de Duitsers zongen de marseillaise

"Bij ons lag een soldaat ingekwartierd. Twee andere soldaten kwamen buurten en in de voorste kamer speelde onze Jef piano. De Duitsers zongen mee of luisterden naar de muziek. Op de achterdeur werd zachtjes geklopt. Daar stond iemand met twee Franse krijgsgevangenen. Die mochten natuurlijk zeker niet in de huiskamer komen en verblijven. Ons Josephine ging naar de voorkamer, knipte een oogje naar haar broer en begon met hem ruzie te maken. Zij sloeg zelfs op de piano. De Duitsers lachten ermee. Jef sprong recht en Josephine verliet de kamer, sloeg de deur met een smak dicht en deed deze op slot. De soldaten en Jef zaten opgesloten. Vlug werden de Fransen langs de gang naar het kantoor gebracht en werd

de deur op slot gedraaid. Zodra de krijgsgevangenen verzorgd waren, andere klederen hadden aangekregen en gegeten hadden herhaalde zich het spelletje met de deur. Zij moesten zelf ook slapen. Zachtjes slopen zij de trap op naar de slaapkamer naast die van de Duitser en hoven de piano. Beneden werd verder gezongen: "Wir fahren gegen Engeland", de Vlaamse Leeuw en de Brabançonne. Begeleid door Jef zongen zij luidkeels de Marseillaise. 's Anderendaags, toen de Duitsers weg waren, konden de Fransen voor de dag komen om te eten en hun reis verder te zetten. We vroegen met veel plezier wat zij dachten toen zij de Marseillaise hoorden. Naast hun bed waren zij, zo lang het lied duurde in hun hemdslip in militaire houding blijven staan."

De Blauwe Gabardine

"Eén krijgsgevangene bleef bij ons bekend onder de naam 'De Blauwe Gabardine'. Een zekere Janssen uit Goirle, politiemann en sterk Duitsgezind (zwartzak) had op Nieuwkerk een Fransman gesnapt en bracht hem op naar de Duitsers. Janssen had een bril op met zeer sterke glazen. Die werd door de krijgsgévangene van zijn smool geslagen. Terwijl de ene naar zijn bril zocht sprong de andere over een gracht en verdween in het bos. De garde ging de Duitsers verwittigen dat hij een Engelsman gepakt had en dat die gaan lopen was. De Duitsers zochten overal, maar vonden niks. De burgers die gedwongen mee moesten zoeken, wilden niks vinden 's Avonds gingen zij naar een boom waar de Engelsman in geklommen was en aan wie zij teken gedaan hadden om te blijven zitten. De man kwam eruit, werd verzorgd en verborgen. 's Anderendaags in de morgen gingen wij naar de mis. Aan de andere zijde van de weg hing een blauwe gabardine. Iemand die in onze kwekerij werkte en naar zijn werk reed, werd naar mijn vader gestuurd met het bericht: "De Blauwe gabardine komt eraan!". Vader ging aan de weg staan, liet de Fransman een meter of tien voorbij gaan en zei toen "bonjour monsieur". Monsieur werd mee binnen genomen en kreeg andere kleren aan. Zeker die blauwe gabardine moest verdwijnen. Door Josephine werd hij naar de bus voor Turnhout gebracht. De bus zat zoals gewoonlijk overvol. Josephine stond nog net in de bus, maar de Fransman stond in het deurgat met de achterdeur open. Aan het Elzenstraatje stapte nog een

vrouw op. Bij gebrek aan plaats in de bus bleef zij maar op de achterste trede staan met een hand aan de handgreep naast de deur. De Fransman lachte volop. Waarom die lachte, begreep Josephine pas toen de vrouw op de trap tegen de Fransman hoorde zeggen: 'Ge kunt gerust zijn, mijnheer, ik houd me met mijn andere hand vast aan uw broekzolder, maar ik zal uw broek niet uittrekken.' 's Anderendaags kwam men tot de vaststelling dat men de Fransman in de plaats van een oude broek een spiksplinternieuwe rijbroek had aan gegeven. Misschien spijtig, maar het voornaamste was er: de man was geholpen."

De hut in het bos

"In de zomer van 1944 ging de jacht op onderduikers in alle hevigheid voort. Wij hadden met een man of tien een plaats gevonden in de Overheide bij boswachter Willems om er te gaan slapen. Daar stond een oude strotas met in het midden een paal en daarboven een kap, een zogenaamde paraplu. Deze kon men naar boven halen of naar beneden laten zakken. Wij hadden er eerst een ladder tegenaan gezet en een zeel aan de paal vastgemaakt. Zo konden wij naar boven klimmen om er te slapen in het stro. Dat duurde tot er een massa hooivliegjes op ons afkwamen. Slapen werd er onmogelijk. Deze paraplu stond tegenover het boswachtershuis van Willems, op de plaats waar later het jachthuis gebouwd werd en nu Frans Swaan woont. Dan werd er een hut gemaakt in het bos, op een 400 meter in de richting van Weelde. 's Nachts luisterden wij of er in het bos vogels piepten, takken kraakten of waar er in de weidse omgeving koeien loeiden. Die deden dat als er mensen voorbijkwamen. Zo konden wij volgen waar er mensen waren. Toen het front dichterbij kwam, trokken er zeer veel soldaten over de Arendonkseweg, echter niet door de bossen want die vertrouwden zij niet. We hebben toch een andere slaapplek gezocht. Willems wist te vertellen dat alleen op het allerlaatste er negen Duitsers door zijn gekomen. Zij moesten in allerijl gaan lopen."

Schuilplaatsen voor onderduikers en verzet gedurende het terugtrekken van de Duitsers

Aansluitend bij het verhaal van Mon Swaan laten we hieronder een tekst volgen die ons bezorgd werd door Josephine Swaan, een zus van Mon.

Hij sluit perfect aan bij wat Mon schreef over de onderduikers en hun hut op de Overheide. "De maanden augustus en juli 1944 waren wel de gevaarlijkste maanden voor de jongens en het verzet, daar ze steeds riskeerden door de terugtrekkende bezetters te worden meegenomen. Daarom verscholen de jongemannen zich op alle mogelijke plaatsen. U kan zich wel indenken dat het voor hen helemaal niet comfortabel was, maar hun leven hing er van af. Op ongeveer twee à drie kilometer van, de Nederlandse grens in de bossen van de Overheide hadden enkele onderduikers een hut gebouwd. De hut, zowel het dak als de wanden, werd met hooi en stro bedekt. Het was een meesterstuk van camouflage. Men moest al heel dicht genaderd zijn om de hut te ontwaren, daar er tussen het jonge bos zich ook nog kreupelhout bevond. Zelfs diegenen die om de twee dagen hen bevoorraden moesten telkens zoeken om hen te vinden. Dag en nacht hadden ze iemand op wacht staan. Aan de kant van het bos op een twintig meter van de hut bevond er zich een weide met koeien. Wat voor hen een echt alarmsysteem betekende. Zodra er Duitsers of anderen op de weg voorbij trokken begonnen de koeien te loeien en naar de plaats te lopen waar ze voorbij kwamen. In de hut verbleven steeds drie Belgen, een gevluchte Franse krijgsgevangene en twee gevluchte Nederlanders. Het gebeurde ook dat er enkele andere onderduikers en verzetslieden kwamen slapen. De laatste helft van augustus hebben de onderduikers de hut moeten verlaten daar de terugtrekkende bezetters steeds de Schootseweg namen om te vluchten. Landbouwers en ook anderen hebben dan werkelijk goed de onderduikers ontvangen, hen eten gegeven en hen een schuilplaats bezorgd."

Juwelen op de vaartdijk

"Joden die over de grens gebracht waren, hadden te Ravels op de vaartdijk hun zakje met juwelen weggeworpen, even voor zij aangehouden werden. Na de oorlog is de Nederlandse recherche, Mr. Visser uit Breda, nog komen horen of wij wisten wat er met die juwelen gebeurd was. Iemand had dit zakje gevonden en aan de politie afgegeven. Waar het nadien gebleven was, wist men niet. Dit heb ik jaren later vernomen van een middenstander-elektriker."

Onderduikers waren plantrekkers

"Overdag, wanneer men de streek beter in het oog kon houden, waren onderduikers meestal thuis. 's Nachts gingen zij ergens slapen waar er geen mensen waren die opgehaald konden worden door de Duitsers. Toen, na de inval in Normandië, de troepen volop terugtrokken en er regelmatig in het dorp soldaten gelegerd waren, sliepen we in de gehuchten ver van de Grote Baan, op een strotas in de heide of in een hut in het bos. Een veilige plaats was dikwijls overdag tussen de Duitsers. B.v. met straatkermis stopte een auto met hulpgendarmen die onmiddellijk begonnen te controleren. Aan de post stond een schietkraam en daar begonnen wij samen met de S.S.-ers te schieten. Geen enkele gendarm durfde daar te komen om te controleren."

Ondergedoken te Merksplas

"Onze Jef en ikzelf waren ondergedoken in de pastorie te Merksplas bij onze nonkel. Zekere nacht, toen er een zwaar onweer hing, werd er aan de overzijde bij Faes door Duitsers hevig op de deur gebotst. Van opendoen was er geen sprake en dus klopten zij maar verder. Plots was er een hevige bliksemschicht en tegelijkertijd de donderslag. De bliksem sloeg op de donderroe van de pastorie. Wie binnen rechtstond voelde de weerslag en vermoedelijk ook op de straat de Duitsers met hun stalen helm op. In een ommezien zaten ze terug in hun auto en waren zij vertrokken."

Inkwartiering

"Onze Duitser heette Schulz en was uit de streek van Hannover. Hij was beenhouwer en hij wist ons te vertellen dat om spek te verbergen wij het onder de tafel vast moesten steken met messen. Zo deden zij dat. Hij zou wel champagne meebrengen, want op Emmaus lagen wel 5000 flessen. Wij wilden er geen van. Het was toch goed dat zij in Frankrijk gestolen hadden. Toen er op de hoek enkele vaten wijn gelost werden, pikte iemand met veel plezier (Jan Verheyen was er bij) er een vat van mee en rolde het vrolijk weg. Op zekere dag, vermoedelijk in september, zag ik in de vooravond, - de zon was al onder en het was toch nog tamelijk licht -, aan de horizon richting Vlissingen een geweldige rode gloed. De anderen werden erbij geroepen en Schulz was niet op

zijn gemak toen mijn vader zei dat het precies een zeebrand was. Hij had zoiets vroeger nog gezien. Even later vernamen we vanuit Zwitserland dat er op zee iets gebeurd was en de stationschef van Hasselt wist dat er hele treinen met verbrande soldaten langs gekomen waren. De Duitsers verwachtten ieder ogenblik dat zij naar Engeland zouden varen. Sommigen vertelden dat zij reeds wisten waar zij gelegerd zouden worden. Er waren toen twee beweringen:

1. De Duitsers hadden bij een oefening een nieuwe stof gebruikt voor een mistgordijn en die was in brand geschoten; 2. De Engelsen hadden bij een landingspoging van de vijand de zee in brand gestoken bij middel van benzine. Op de Zuidheikantweg, waar Louis Janssens woont, hadden de Duitsers barakken gezet voor paarden. De volgende ingekwartierde Duitser heette Bakker en zij hadden thuis "eine grosse brauerei". Toen hij moest vertrekken vertrok iedereen naar het Oostfront.

Het kaske te Poppel

door Marc Vermeeren

De kapel

Minstens sedert 1668, maar naar ik vermoed vanaf 1519, stond er in de Poppelse Dorpsstraat een kleine met bomen omringde kapel die in de volksmond "Het Kasken" werd genoemd. Deze kapel stond op de plaats waar de Dorpsstraat zich splitste in Tilburgseweg, Rechtendijk en Krommendijk, dus op de plaats van het latere gemeentehuis. Ze was toegewijd aan O.-L.-Vrouw, de heilige Joachim en de heilige Anna. Pastoor Ploegmans schreef in 1901: "*In 't Dorp bestaat eene kleine kapel met de beelden van O.-L.-Vrouw, H. Joachim en H. Anna, waar men met de groote processie een altaar opricht, en de Benediktie geeft men er met het Allerheiligste Sacrament*". Zowel op de Ferrariskaart (1779) als op een nog oudere stafkaart uit 1692 komt de kapel voor. Tot voor kort waren we niet in het bezit van een foto van deze kapel maar daarin kwam verandering toen Jos Nooyens een groot aantal zeer oude glasfoto's ontdekte bij de familie Verheyen (220 stuks) die ondertussen geschonken werden aan de Heemkundekring Nicolaus Poppelius V.Z.W. Hartelijk dank daarvoor!

Eén van deze oeroude glasplaatjes toont ons de Poppelse dorpskom omstreeks 1880 met daarop de bewuste kapel. Deze foto is niet alleen de oudste afbeelding van de Poppelse dorpskom maar ongetwijfeld ook de mooiste. Wanneer we de huidige situatie vergelijken met de toestand van toen, kunnen we ons bijna niet meer voorstellen dat het er ooit zo heeft uitgezien. Aan de hand van een reeks

foto's die op dezelfde plaats werden genomen blijkt nog eens heel duidelijk hoe een dorpsbeeld jaar na jaar evolueert zonder dat we daar stil bij staan.

Kerkrekeningen in verband met "Het Kasken"

1715: De selve heeft betaelt aen Jan Beysiaert over het decken van het kasken 2.16.0.

1869: voor een ijzeren raamken aan het kasken 18.5.0.

1868: Jacobus Van Zwol voor het ijzeren raamken aan het kasken 18.50.0.

1870: Aan Van Zwol voor de 2 zijraamkes aan het kasken 7.50.0.

Het gemeentehuis

In 1903 werd het "Kasken" gesloopt omdat er plaats moest worden geruimd voor een nieuw gemeentehuis. Dat werd gebouwd door J. Taeymans in een neogotische en neo-Vlaamse renaissance-inslag waarbij overvloedig gebruik werd gemaakt van zandsteen (Savonnière). In 1905 werd het gebouw effectief in gebruik genomen en het deed dienst tot de fusie met Weelde en Ravels in 1977. Nadien vestigde er zich het O.C.M.W. van de gemeente maar nadat die een nieuwbouw betrokken in Weelde, kwam het gebouw leeg te staan.

Het nieuwe museum

Zoals de aandachtige lezer reeds eerder kon vernemen in dit tijdschrift opent de Heemkundekring binnenkort haar nieuwe museum in het oud-gemeentehuis van Poppel. Toen er op de laatste bestuursvergadering een naam moest worden gekozen voor het nieuwe museum werd er dan ook unaniem beslist dat dit nieuwe museum genoemd zou worden naar de oude plaatsnaam. De naam

van het museum wordt dus **"Het Kaske"**. Wanneer de opening van het museum zal plaatsvinden kunnen we op dit moment (juli 2006) nog onmo-

gelijk meedelen. Alleszins wordt het een feestelijke aangelegenheid die niet ongemerkt zal voorbij gaan. Daarover later ongetwijfeld meer.

Oudste en mooiste foto van de Poppelse dorpskom (1880) met kapel "Het Kasken"

Zelfde plaats 125 jaar later. Het drukke, chaotische en lelijke dorpsbeeld van nu staat in schril contrast met de idyllische plek van weleer

1907

1908

1934

1923

1934

1936

1948

1976

1995

door Jos Nooyens

De vraag is mij gesteld of ik tijdens de vier oorlogsjaren een moment echt bang geweest ben. En ja, op één moment ben ik inderdaad doodsbang geweest toen ik de dood op mij zag afkomen, niet met een zeis maar in de vorm van een vliegtuigpropeller.

Op zondag de 17e, een mooie zonnige dag in september '44, verscheen er in de lucht een armada van laagvliegende Engelse transportvliegtuigen die aan een kabel elk een zweefvlieger, een zogenoemde "glider" meevoerden. Ze kwamen pal over ons heen en vlogen in gespreide formatie richting Nederland, zowat tussen Goirle en Reusel. Ze werden geëscorteerd door spitfiers die er boven kruisten. Maastricht was al bevrijd en op die dag waren wij getuigen van de stoutmoedige poging van veldmaarschalk Montgomery om met 35.000 militairen, door de lucht aangevoerd met 1500 vliegtuigen en evenzoveel gliders vanuit Engeland, te trachten de bruggen bij Son, Veghel en Grave en vooral de Rijnbrug in Arnhem ongeschonden in handen te krijgen. Zo wilde Montgomery de weg vrijmaken voor een opmars van Amerikaanse en Britse pantsercolonnes naar het Duitse Ruhrgebied. "Ik denk dat wij misschien een brug te ver gaan", zou een generaal gezegd hebben tijdens de voorbereiding van dit plan en die heeft ook gelijk gekregen. "Een brug te ver" is nu als een gezegde aan onze taal toegevoegd en de oorlogsfilm met die naam is wereldwijd bekend. Vanuit de bossen en heidevelden niet ver over de grens werd er op het konvooi geschoten en wij zagen een vliegtuig met glider brandend neerstorten. Zoals er zich tegenwoordig een gevaarlijke kijkersfile van ramptoeristen vormt bij een spectaculair ongeval, zo ook was een neergestort vliegtuig toen voor ons iets waar men naar ging kijken. Mogelijk was er nog een souvenir op te rapen in de omgeving. Een drietal gelukkigen die nog over een fiets beschikten vertrokken vlug met iemand van hun keuze op de duozit richting rookpluim van het neergestorte vliegtuig. Met het verstand op nul trokken wij er met vier te voet op uit om langs de hoeve van de Boerenbond de bosjes en de open heide te betreden niet ver van het Pannenveld dat ook nu nog bestaat op het grondgebied van Hooge Mierde. Het was een mooie heldere dag zodat we een spectaculair zicht hadden op de traag overtrekkende vliegtuigen boven ons. Plotseling zagen wij links van ons boven de bossen een escorterende spitfier neerduiken en iets afwerpen. Naar mijn gevoel viel een bom altijd loodrecht naar beneden, maar nu zagen wij een paar sigaarvormige projectielen rondbuitelend neerval-

len. Wij meenden dat het vliegtuig benzinetanks had afgeworpen en in gedachten waren wij al op weg om er snel bij te zijn, want een naftank in licht metaal met van boven een ovale opening er in gezaagd, leverde een prachtige kano op. Brutaal werden wij tot de werkelijkheid gebracht, want op nog geen kilometer van ons, te midden van de bossen, ontploften met hels lawaai twee vliegtuigbommen en een donkere blauwzwarte rookpluim markeerde de plaats waar wij naftanks wilden vinden. Met zijn vieren: Frans van nonkel Fons, Jaak Van de Pol, Sooike Baeten en ondergetekende stonden wij daar midden op de Mierdse heide en plots dook nu van uit het blauwe zwerk een spitfier op ons neer. Jaak en Sooike liepen nog weg en vonden nog beschutting onder een nabije vlieger (eenzame den), maar mijn neef Frans en ik stonden als aan de grond genageld. Nu ik dit neerschrijf hoor ik opnieuw het helse geraas van een vliegtuig in duikvlucht en ik zie de propeller draaien, steeds dichterbij mijn hoofd terwijl ik door mijn benen zak om een kleiner doelwit te worden. Nog nooit in mijn leven was ik zo bang en de piloot moet vanuit zijn cockpit ons als burgers herkend hebben want hij brak de duikvlucht af en trok weer op. Met de hand aan zijn boordwapen, hoorden wij hem bijna roepen: "Stupid boys, what are you doing there!". De bommen waren op een jachthut gevallen die op een kruising was gebouwd van drie boswegen. Eén van de andere slimmeriken heeft nog bijna zijn vingers verbrand toen hij aan de rand van de bomtrechter een scherf wilde oprapen. Die gevaarlijk gekartelde bomscherf was wel 40 cm lang en heeft nog jaren bij ons thuis in de schuur gelegen voordat zij bij het oud ijzer terecht kwam.

Einde september '44 waren de Duitsers bijna geheel teruggedrongen over de Aa, uitgezonderd aan de Rovertse brug en de grens met Hilvarenbeek waar nog enkele Duitse weerstandsnesten zich hadden ingegraven oostelijk van de Aa. De dijksse brug was gedynamiteerd en de Aa die hier vrij dicht langs de dorpskom stroomt, was nu de frontlijn. Bijna dagelijks kwamen Engelse verkenners langs de Hegsebrug binnendoor naar ons gehucht waar zij in Sooi Voeten een goede tolk vonden en inlichtingen kregen hoe het was gesteld met hun opponenten aan de andere zijde van de Aa. Toen die Engelsen werd verteld dat in de schuur van Eligius Van Hees (Lisius Pieten) munitie was opgeslagen brachten zij van op de Mierdsedijk een granaatwerper in stelling, een wapen dat niet uitgerust leek te zijn met een nauwkeurig vizier. Bewuste schuur was toen het eerste gebouw voorbij de Dijkse brug en met zijn wit golfplaten dak was het een duidelijk herken-

baar doel. Die granaatwerpers werden blijkbaar op het gevoel gericht, want eerst werden er drie rookgranaten afgevuurd die telkens dicht bij het doel ontploften en de vierde keer was het raak. De schuur bleek geen munitie meer te bevatten maar brandde wel tot de grond toe af samen met een gedeelte van de koestal. Op dat moment zat Eligius met zijn gezin in de gemeenschappelijke schuilkelder bij zijn broer Wies in de Dorpsstraat (Café Tramhalte). Dochter Jeanne Van Hees (echtgenote Jos Haagen) was toen amper 5 jaar en weet nog te vertellen dat, toen zij er een paar dagen later met haar vader langsging, er een zeug helemaal verbrand tussen de brokstukken lag.

De geallieerden waren op dat moment meer gefocust op de zware gevechten rond de Rijnbruggen in Arnhem en Nijmegen en al hadden zij hier een overmacht, Poppel veroveren bleek voor hen geen prioriteit. Het uiteengeslagen Duitse leger verloor nu fors op alle fronten en het groepje Duitsers dat zich in en rond Poppel bevond werd nog nauwelijks bevoorrad en werd steeds zenuwachtiger. Al wat wielen had en waarop een ransel kon vervoerd worden werd aangeslagen, en toen niemand zich meer op straat durfde te vertonen, werd de gemeente onder bedreiging verplicht om fietsen te leveren en mannen om gevechtspuities te graven. De boeren durfden hun paarden niet meer thuis te stallen en probeerden ze ergens op een weide te zetten, soms ver van huis, waar zij uit het zicht stonden. Voor zij hun paarden naar een veilige weide achter de lork aan het sasse brachten, had de boerenbond hun vaste hoefsmid Rie Aerts opdracht gegeven om de paarden te "vernagelen". Als men een paard liet beslagen gebeurde het ooit dat het 's anderendaags kreupel stond. Dan moest de hoefsmid de hoefnagel die hij per abuis door het zachtere gedeelte van de hoef had gedreven weten te vinden en verwijderen. Daar was hij niet blij mee want een paard

vernagelen en kreupel maken was een grote blaam. Nu kreeg de hoefsmid de opdracht de paarden te "vernagelen", want een kreupel paard zou door de Duitsers wel gerust gelaten worden. Het was voor hoefsmid Rie van 't smidje een excuus om tegen zijn principes in paarden kreupel te nagelen, indien hij op die manier als oudstrijder van Wereldoorlog I de moffen daar een kleine kloot mee kon aftrekken.

Frans Raeymaekers

Voor de weg Poppel-Weelde was onveilig en onder die omstandigheden gebeurde het dat mijn oom Frans Raeymaekers plots zeer ernstig ziek werd. Hij had een zware keelontsteking opgelopen en om dokter Van Baelen te kunnen bereiken moest Jef oom eerst een vrijgeleide van de burgemeester en van de Duitse commandant in handen hebben vooraleer hij zich met de fiets naar Weelde durfde te begeven. Er was heel wat tijd verlopen eer de dokter in Aarle aan het ziekbed verscheen en een mogelijkheid om de zieke naar het ziekenhuis in Turnhout te brengen was er niet. Dokter en familie moesten machteloos toezien hoe Sooi oom op 22 september '44 overleed, een weduwe en vier jonge kinderen achterlatend, op een moment dat iedereen in onrust en angst leefde voor het oorlogsleed dat zich al aankondigde voor de komende dagen. Ik was er bij toen 's anderendaags de lijkst, gevolgd door een beperkt aantal familieleden binnendoor naar het kerkhof werd gedragen en daar werd "gezonken" in het vers gedolven graf, met alleen maar een kort gebed tot afscheid door E.H. onderpastoor Alois Uydens. Tijdens het delven van de grafkuil werd grafdelver Remy Verhaeren naar huis geroepen naar de Tilburgseweg omdat zijn vrouw in paniek raakte door Duitse soldaten die voedsel opeisten en zich achter in de tuin hadden ingegraven. Remy staakte onmiddellijk zijn graafwerk en vroeg aan Karel Steyaert of hij de grafkuil tot de gewenste diepte wilde afwerken, wel wetende dat Karel een grafdelver in nood niet in de steek zou laten. Maar ook in noodgevallen gelden de ongeschreven wetten van het fatsoen, en Karel werd er door zijn echtgenote Joanna Verschuren op gewezen dat de moeder van de overle-

**Hoefsmid Henri Aerts in W.O.I. met zijn-
echtgenote**

dene een volle nacht van haar was en dat niemand en ook hij niet een graf mocht delven voor een familielid. Dat kon dan wel waar zijn, maar de doden begraven is een werk van barmhartigheid peinsde Karel en hij ging aan het werk.

Zowat een week voor zijn plotse overlijden had mijn oom me nog verteld wat hem was overkomen toen hij op zondagvoormiddag naar de Oude Lokken was gewandeld om na te gaan of alles nog in orde was met zijn paard dat hij daar op een weide achter de bosjes had gezet, om het voor de terugtrekkende Duitsers te verbergen. Toen hij bijna bij zijn paard was zag hij ineens twee Duitsers langs de bosrand opdagen die zijn kant opkeken. Mijn oom stond midden op de weide en voelde zich betrap en haastte zich zonder om te kijken naar een op zijn zijde liggende drinkbak om daarin te schuilen. Krom in die betonnen kuip gezeten werd hij plots overvallen door een ontzettende angst en er begon hem van alles door het hoofd te spelen. Die Duitsers hadden gezien waar hij zich verscholen hield en zouden hem uit zijn schuilplaats halen en hem beschuldigen dat hij zijn paard voor hen verborgen hield of misschien hem als een spion en partizaan van de plaatselijke weerstand beschouwen. Dat en nog veel erger maalde door zijn hoofd en toen hij na een uurtje zijn betonharde schuilplaats verliet en zijn stramme ledematen even strekte, brak het angstzweet hem uit en was hij een gebroken man. "Ziek van angst worden" is een gezegde en dat is mijn oom toen overkomen. Zeker is het dat hij door het oorlogsgebeuren verstoken bleef van de noodzakelijke hulp en daarom werd hij in de familie wel eens een oorlogsslachtoffer genoemd.

Een week nadien kwam Poppel onder vuur te liggen van Duits en Engels geschut en tante Suska moest haar boerderij aan de Aarledijk verlaten en trok bij ons in. Samen met haar kwamen de andere familieleden en kennissen die vier jaar voordien, na het bombardement op Poppel in mei '44 ook al bij ons een onderkomen hadden gezocht. Het inwonergetal van de Reidhoeve was nu tot ruim 60 personen gestegen en er moest geïmproviseerd worden voor eten en slaapgelegenheid, maar de vluchtelingen waren niet veeleisend en waren al blij dat zij in de goede richting en de bevrijders tegemoet waren gevlucht, naar een gehucht dat de hele oorlog van beschieting gespaard is gebleven.

De koestal met zijn brandvrije zoldering was ingericht als gemeenschappelijke slaapzaal en men sloiep met de kleren aan om bij gevaar onmiddellijk te kunnen vluchten. Op de lange eetschraag op de voorstal brandde een afgeschermd petroleumlamp want de electriciteit was al een paar dagen onderbroken. Wat er in die dagen buiten ons gehucht gebeurde heb ik niet persoonlijk meegemaakt maar om deze, -ik geef toe wat eenzijdige kroniek- te vervolledigen, ben ik te rade gegaan bij en-

kele Poppelse ooggetuigen van toen die daar heel wat over wisten te vertellen.

Rond die tijd was het gehucht de Hegge het speerpunt van de geallieerden, en van daaruit zouden zij de bevrijding van Poppel in gang zetten. Frans Verbeek weet te vertellen dat terwijl de geallieerden al dicht in de buurt waren er nog een groepje haveloze Duitsers op het gehucht de Hegge en Bovenheide rondzwierven die eerder op zoek waren naar iets eetbaars dan naar een gevecht met hun overmachtige tegenpartij.

Bij de familie Verbeek kwam op een avond een Wehrmachtsoldaat aan de voordeur kloppen die op barse toon wat te eten eiste. Moeder Verbeek probeerde hem diets te maken dat zij met de zorg voor haar groot gezin niet veel in huis had, maar ze wilde wel een paar eieren in de pan slaan waarin hij een boterham kon soppen. Toen de soldaat binnenkwam werd hij gekonfronteerd met een rij kinderen Verbeek, die om veiligheidsredenen op de vloer in de woonkamer te slapen waren gelegd. De aanblik van dat tafereel bracht een schok teweeg bij de vermoeide krijger, die ineens veranderde in een huisvader die met een traan in zijn ogen een verkreukelde foto uit zijn borstzakje opdiepte van zijn gezin met vijf kinderen. Misschien werden die op hetzelfde ogenblik in de heimat te slapen gelegd door zijn vrouw terwijl zij samen een gebedje prevelden voor hun vader ergens ver weg aan het front. In zijn uitzichtloze miserie vertrok hij met een lege maag en misschien heeft hij de slag rond Poppel niet overleefd.

Ongeveer op de grens van de Weeldse en Poppelse Hegge installeerde zich een batterij Engelse kanonnen die, ondersteund vanuit de lucht, van daaruit de noordelijkste punt van onze gemeente, een gebied gelegen tussen Baarle, Alphen, Chaam, Goirle en Hilvarenbeek in zijn geheel konden overzien en beschieten. Op 3 oktober 1944 rond de middag verscheen er weerom een patrouille geallieerden op ons gehucht, waarschijnlijk Engelsen en Canadezen, maar nu kwamen zij niet als verkenners maar als een gevechtsonderdeel van het front dat die dag de aanval op Poppel zou inzetten. De Engelse artillerie beschoot vanuit de Hegge met volle vuurkracht deels Poppel, maar vooral de Duitsers die zich met hun overgebleven artillerie hadden teruggetrokken op Bedaf, Aarle, Maarle en Nieuwkerk en van daaruit met hun geschut de Engelse opmars probeerden te verstoren.

Als ik mij goed herinner vroeg rond een uur of vier in de namiddag een Engelse officier, die met zijn rupscarrier bij ons voor de boerderij stond, of hij even op de zolder van het huis mocht. Hij stond blijkbaar in contact met de batterij opgesteld in de Hegge en wist dat men vandaaruit de toren van de Poppelse kerk ging beschieten en dat wilde hij vanuit een goede uitkijkpost zien gebeuren. Waar er twee weken voordien door de

De stukgeschoten Poppelse torenspits

Duitsers van op de graantas in onze schuur twee pannen werden omhoog geschoven om richting zuid naar de Hegse brug te spieden, werden er nu van op de huiszolder twee pannen omhoog geschoven om een Engelse officier richting noord en de Poppelse kerk te laten kijken. Hoge uitkijkposten waren van groot belang tijdens de beschietingen want men kon van daaruit waarnemen waar de granaten insloegen en desgewenst informatie doorgeven aan de artillerie om het doel bij te stellen. Of er in de kerktoeren van Poppel een Duitse uitkijkpost geïnstalleerd was is niet met zekerheid te zeggen maar in oorlogstijd neemt men geen risico en daar is op 3 oktober 1944 de Poppelse kerktoeren het slachtoffer van geworden. Over de schouder van de officier, die misschien het bevel tot afschieten heeft gegeven, heb ik meegekeken van op onze zolder hoe de ranke,

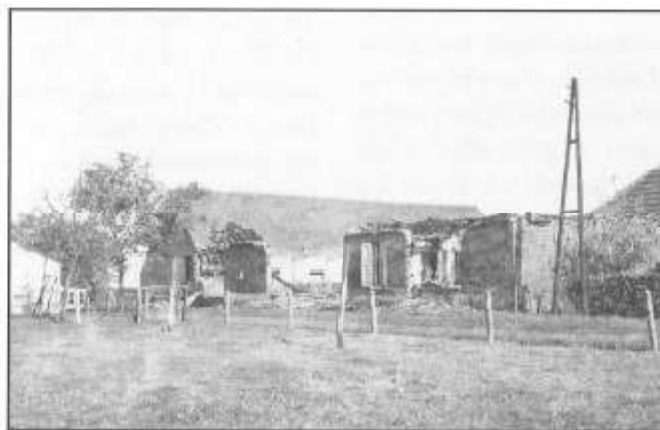
ietwat scheve torenspits gelukkig langs zijn schieve kant naar beneden plofte, zonder in zijn val het schip van de kerk en het zoldergewelf ernstig te beschadigen. De meeste bewoners van de dorpskom waren al naar de gehuchten gevlucht maar enkele aanwezige ooggetuigen weten nog dat tijdens de beschieting enkele obussen de toren voorbij suisdan en ontploften in de buurt van de Pastorijstraat en de Tilburgseweg. Op de wissel van de tramlijn, (nu parking Chinees Restaurant Mandarin), sloeg een granaat een diepe trechter, maar wat verderop werd het dochterke van Gerebernus Van Reusel en M. Verhaeren, dodelijk getroffen. Gerebernus Van Reusel-Verhaeren woonde met vier jonge kinderen aan de Tilburgseweg (nu nr.95) en de jonge Frieda (4 jaar) was, zich van geen gevaar bewust, even naar buiten geglipt naar de volière, terwijl de andere gezinsleden, niets vermoedend, in de huiskamer verbleven. Toen de andere gezinsleden haar afwezigheid vaststelden en op zoek gingen, vonden ze de jonge Frieda zwaargewet voor de volière. Een schrapnel was haar jeugdige lichaam binnengedrongen en er kon geen hulp meer baten. Frieda overleed op 4 oktober 1944 in de kelder van het huis en staat als achtste vermeld op de lijst van Poppelse oorlogsslachtoffers. Toen het gezin van Gerebernus Van Reusel later in Haccourt bij Luik ging wonen, wilde de treurende moeder haar dochtertje dicht bij zich hebben. Daarom werden haar stoffelijke resten op het Poppelse kerkhof opgegraven en naar Haccourt overgebracht. Bij mulder Bax in de poort stond een Duitse veldkeuken en een paar Duitsers waren in paniek de tuin van de pastorie ingelopen. Omdat zij niet meer terug durfden langs de poort moesten zij langs de achterkant door de slijkerige burchtgracht waden om richting Tilburgseweg te kunnen ontsnappen. De strijd om de dorpskom was snel voorbij en de ontredderde vijand trok zich terug naar de bossen achter Bedaf, Aarle, Maarle en Nieuwkerk. Terwijl terugtrekkende Duitsers zwaar onder vuur lagen door En-

gels geschut, kwam bij Jan Remeysen aan de Grote Vond een Duitser binnengestrompeld met een zware beenwonde waarin het koudvuur woekerde. Uit ervaring wist de sukkelaar dat dit voor hem de nabije dood betekende en hij bleek dat kalm te aanvaarden. Hij verwittigde moeder Remeysen dat zij zich in een gevaarlijke zone bevonden, want dat de beschieting met granaten nog zou worden opgevoerd. Hij vertelde hen dat zij, indien ze nog wat waardevolle spullen wilden redden, die best onder de grond konden verbergen. Op zijn advies heeft vader Jan nog vlug een kist met spullen die de familie dierbaar waren onder de grond verstopt. Nog geen halfuur nadien werd hun hoeve in puin geschoten terwijl het gezin aan het zoveelste rozenhoedje bezig was in hun nabijgelegen schuilkelder. Het woonhuis en de koestal brandde volledig uit. Misschien hebben de Engelsen de hogergenoemde Duitser de hoeve zien binnengaan en was hij onbewust de oorzaak van de beschieting. Maar dankzij zijn goede raad bleef ondermeer het porseleinen servies gespaard in een kist in de grond. Bedaf kreeg het zwaar te verduren en omdat de

tot de grond toe af en nog jaren heeft rechts van de weg een stuk muur de plaats gemarkeerd waar de boerderij eens stond, maar nu is ook die stille getuige er niet meer. De drie andere boerderijen van Gijsbrechts, Voeten en Verwimp werden zwaar beschadigd maar werden zo spoedig mogelijk weer opgebouwd. De inslag van de granaten was aan de voorgevel op hoogte van de dakrand, en het laat zich veronderstellen dat zij getroffen werden door geallieerde granaten van de kanonnen die toen vanuit de Hegge vooruit waren geschoven over de Steenweg op Weelde en nu opgesteld stonden tussen de Schrieken en de Grote Vond. De mensen van Bedaf die een onderkomen hadden gezocht bij familie of kennissen, liefst niet ver uit de buurt, zagen het gebeuren en bleven bang afwachten.

Harry Severijns die samen met zijn ouders en het hele gezin naar Toontje Dams was gevlucht, ging in de morgen van 5 oktober op weg naar wat eens hun hoeve was geweest en die nu rechts van de Steenweg op Baarle in het veld nog lag na te smeulen. Op de hoek van de bossen van de Schrieken en het paadje dat rechts van de

Hoeve van de familie Remeysen op de Grote Vond na de beschieting

Duitsers vanuit en rond de zeven boerderijen die daar toen waren en het landgoed de Schrieken nog weerstand boden, kwam het hele gehucht onder zwaar geallieerd vuur te liggen. In de voormiddag van 3 oktober moesten alle boerderijen, onder bevel van de Duitsers, ontruimd worden en de bewoners gingen op de vlucht, bijna alles achterlatend. In de nacht van 3 op 4 oktober 1944 werd er hevig slag geleverd in Terovert-Alphen en omgeving en daar werden in één nacht 23 boerderijen in brand geschoten. Tegen de avond van 4 oktober brak de hel los boven Bedaf dat steeds dichter benaderd werd door een Poolse tankbrigade die vanuit Baarle en Alphen oprukte en contact zocht met de medestrijders die de dorpskom van Poppel hadden veroverd. Vijf van de zeven boerderijen werden geheel of gedeeltelijk in puin geschoten en werden onbewoonbaar. De achterste boerderij waar toen de familie Severijns woonde brandde

steenweg naar hun huurboerderij in het veld leidde, ontmoette hij Jan Bax, de ongehuwde broer van mulder Bax uit de Pastorijstraat, waar hij inwoonde als molenaarsknecht. Jan Bax, bij ons in de familie bekend als Jan oom, en in Poppel als de man die met zijn lange molenaarskar, bespannen met zijn trouwe half friese ruiter met brede sokken, het graan ophaalde bij de klanten en het gemalen weer thuis bezorgde, was op weg naar de hofstede van zijn broer Adriaan aan de Bedafse brug. Er waren nog Duitsers op de Schrieken en de al wat oudere Jan en de jonge Harry besloten om samen te blijven en wandelden een beetje bangelijk het wegske in dat uitgaaf op de boerderij van Severijns die de avond daarvoor in brand was geschoten en nog nasmeulde. Nog geen vijftig stappen waren ze in het wegske toen ze langs twee kanten besprongen werden door vier Duitsers die zich langs het pad hadden ingegraven en

Harry Severijns

hen met het geweer in de aanslag omsingelden. Ruw werden zij toegeblafd en zij moesten mee naar de in brand geschoten hoeve waar zij afgeleverd werden bij een feldweibel die hen aanzag voor weerstanders of spionnen voor de Engelsen en van hen wilde weten wat zij daar te zoeken hadden. Jan oom stond als aan de grond genageld en kon geen woord uitbrengen wat door die feldweibel als onwil werd aanzien. Harry probeerde uit te leggen dat zij louter door nieuwsgierigheid gedreven daar naartoe gekomen waren en dat hij alleen wilde zien hoe het met zijn woonstede gesteld was en dat Jan oom hetzelfde beoogde voor zijn familie aan de Bedafse brug. Het zag er even niet goed uit voor die twee, maar onverwachts kregen zij hulp van een van de grijze mannen die vloeiend Nederlands sprak, en zoals achteraf bleek, een Nederlandse SS'er was. Deze nam het voor hen op, noemde de uitleg van Harry geloofwaardig en kreeg het van de feldweibel gedaan dat hij en zijn maat

de twee gevangenen zouden overbrengen naar een meerdere in rang op de Schrieken, die over hun lot zou beslissen. In het bos van de Schrieken dacht Harry met zijn kennis van het terrein en vertrouwend op zijn snelle benen, er nog even aan om het hazenpad te kiezen, maar met twee gewapende schildwachten achter hem en met Jan oom, die de schrik nu echt op het lijf had zou dat verkeerd zijn afgelopen. Met voorspraak van hogergenoemde Nederlandse SS'er kwamen zij er met de schrik vanaf en werden zij gesommeerd zonder omkijken langs de grote weg Bedaf te verlaten. Enkele uren later kwamen vanuit de velden van Baarle en Alphen zware tanks aanrollen en toen die contact maakten met hun Engelse strijdgenoten was de strijd snel beslecht.

Nog even werd het gevaarlijk want vanuit de Schrieken probeerden er nog Duitsers te ontsnappen en die konden maar beter niet voor de voeten lopen. De tol was zwaar geweest: bewoners op de vlucht, boerderijen in puin en overal in de weilanden de kadavers van dood vee. Bij de gevechten rond Bedaf sneuvelden er minstens twee geallieerde soldaten, die hun familie in hun verre land nooit meer zouden terug zien.

De familie Voeten was aanvankelijk de verkeerde kant uitgevlucht want de gevechten verplaatsten zich van Bedaf richting Aarle. Bij Sooi Keyzers, waar zij even een onderkomen hadden gevonden, moesten zij al gauw vertrekken toen Aarledijk in de gevechtszone kwam te liggen. Een nieuw onderkomen vonden zij in de schuur van Keeske Mateusen (Look 26). Een gedeelte van het huis daar deed dienst als veldhospitaal van de geallieerden en regelmatig werden er gekwetsten aangevoerd van eigen troepen maar ook van de vijand. In de hof achter het kippenhok had zoon André een grafdiepe kuil uitgegraven en daarin verdwenen niet alleen bloederig

Veldhospitaal in de boerderij van Keeske Mateusen-Van Gool, Look 26

Het Engels oorlogskerkhofje gelegen aan de Steenweg op Weelde (tegenover Dokter Minnart)

verband en kleding, maar ook de menselijke resten die door de legerartsen ter plaatse werden geamputeerd. Een ooggetuige heeft mij verteld dat in dat graf op een bepaald moment een Duitse laars werd gedeponneerd met het been er nog in dat boven de knie was geamputeerd. Bij zijn weten is die put nadat hij was dichtgemaakt niet meer aangeroerd en wie weet komt die laars met zijn lugubere inhoud ooit nog bij toevallige graafwerken boven aarde. Minstens een twaalfstal gesneuvelde soldaten werden daar in een soldatendeken gewikkeld en overgebracht naar het voorlopige oorlogskerkhofje aan de Steenweg op Weelde (tegenover Dokter Minnart). De Duitse slachtoffers werden ergens in Nederland bijgezet.

Op zondag 8 oktober, de familie Voeten was ondertussen verhuisd naar de achterbouw van de boerderij van Jan Ruts op 't Hondseinde, ging Chat Voeten met zijn moeder een kijkje nemen naar hun stukgeschoten hoeve op Bedaf. De obussen waren aan de voorkant van het huis ingeslagen en boven het raam van de woonkamer was een flink gat geslagen. De meubelen en vooral de kleerkast met inhoud waren zwaar verbrand en boven de kleerkast was het vuur overgeslagen naar de zolder van huis en koeistal. De brand had zich echter niet fel doorgezet en het dak hing zonder steunpunt, een beetje in het ijle boven het voorste woongedeelte. De kracht van de ontploffing en de daarmee gepaard gaande lucht-

druk, had ramen en deuren uit hun sponning gelicht en alles overhoop geworpen in huis. Als bij wonder stond in de rechterhoek van de kamer waar de vernieling zaaiende granaat was ingeslagen, het Mariabeeldje nog ongeschonden onder de glazen stolp op zijn eiken piëdestalleke. De ronde onderlegger door moeder Voeten ooit nog met grote handvaardigheid gehaakt, was rond de voeten van het beeld opgebrand en had op de bovenplank van het piëdestalleke een prachtig ingebrand patroon achtergelaten. Dit moet toen op de jonge Chat een diepe indruk nagelaten hebben, want in zijn huis van de Bedafseweg staat nog altijd als een relikwie het eenvoudige gipsen beeld op zijn authentieke piëdestalleke met wonderbaarlijke brandsporen. "Is dat nu een echt mirakel?" vroeg de jonge Chat destijds aan zijn moeder, maar die mompelde wijs dat echte mirakels maar zelden gebeuren en dat het misschien beter was niet voort te vertellen wat zij gezien hadden.

De bossen van de Schrieken bleven nog lange tijd gevaarlijk gebied want de Duitsers hadden er veel mijnen gelegd en Bedaf bleef nog tot de laatste week van oktober binnen het bereik van de vijandige artillerie. Het grondgebied van de gemeente was nu bijna geheel bevrijd maar op hun terugtocht bleven de Duitsers nog weerstand bieden in Aarle en Maarle, de twee meest noordelijke gehuchten van Poppel, en in de bossen van Nieuwkerk.

Het mirakuleuze Maria-beeld met ingebrand patroon

In de namiddag van 4 oktober kwam Maarle onder zware beschieting te liggen, die de gehele nacht zou aanhouden. De bewoners van de twintig boerderijen aldaar, lieten hun vee en hofstede niet zomaar in de steek, en de meeste van hen hadden in de haast een schuilkelder uitgegraven. Tegenover de veldkapel in Maarle had Antoon Van Iersel zijn gemengd boerenbedrijf waar hij uitstekend werd geholpen door zijn drie dochters. Antoon was al jaren weduwnaar want zijn toen nog jonge echtgenote werd tijdens de hooitijd in augustus 1927 dodelijk getroffen door een blikseminslag in open veld. Zij liet vier dochttertjes na, waarvan het oudste, Cornelia, slechts vier jaar oud was. Op 4 oktober 1944 rond melktijd 's avonds sloeg het noodlot opnieuw toe. Vader Antoon en zijn drie dochters bevonden zich in de stal waar zeven melkkoeien en enkele runderen in één rij stonden vastgebonden, toen plots een zware houthouwergranaat midden in de stal insloeg en met hels lawaai ontplofte. De stal schoot vol met stof en blauwe smaak van kruitdampen vertelde mij Cornelia, (weduwe Harry Versteynen), en wij zagen geen hand voor ons ogen en zijn proestend en naar adem happend naar buiten gelopen. We misten ons Fien en vonden haar onder de ravage in de stal. We droegen haar zwaargekwetst uit de stal en hebben haar op vaders bed gelegd in de voorkamer, vertelde Cornelia verder. Bij de twintigjarige Josephina, die dat jaar haar eindexamen naad in Ravels had gehaald, was een schrapnel laag in de borststreek binnengedrongen. De toestand was zeer ernstig en ook de dochter van de gravin van Nieuwkerk die in allerijl nog door H. Van Rooy (Hein Pak) was opgehaald, kon geen hulp meer bieden. Nog dezelfde nacht overleed Josephina zonder nog een woord te hebben gesproken. Vader Antoon was aan het been gekwetst en was een stukje van zijn duim kwijtgeraakt. In zijn groot verdriet wilde hij niet dat zijn overleden dochter door soldaten werd opgehaald, maar stond er op, dat Stan Coenen in de morgen van 5 oktober

1944 samen met Anna Van Nuenen, die een lijkkleed meebracht, zijn dochter naar Poppelse geplogenheden zou afleggen en met een paternoster en een stukje gewijde palmtak in de lijkstap zou leggen. Ruud van 't smidje (Ruud Aerts) en Jos Van Hees (Jos Zwanenbaas) werden als plaatselijke leden van brandweer en Rood Kruis aangeduid om in hun eentje in Maarle de lijkstap op te halen en langs binnenwegen naar het kerkhof te dragen, waar de kist in afwezigheid van de familie werd gezonken. Dat was geen ongevaarlijke opdracht want pas waren zij een paar honderd meter de Voortjesweg ingeslagen of ze moesten reeds de gracht induiken omdat vlak achter hen een granaat brandhout maakte van een houten electriciteitspaal. De hoeve van Antoon Van Iersel was zwaar beschadigd en in de koeistal bleven vijf koeien op slag dood en twee dieren moesten nadien nog worden afgemaakt.

Josephina Van Iersel

Op de binnenkoer van de boerderij van Frans Timmermans bleef een Duitse officier dood achter en werden er twee van zijn soldaten zwaar gekwetst. In de nacht van 4 op 5 oktober 1944 ontplofte een zware houwitsergranaat naast de schuilkelder van Jan Timmermans-Maes. De schuilkelder viel gedeeltelijk in en Jan werd zwaar verwond door een scherf. Ondanks zijn zware verwondingen werd hij tijdens de nacht uit de gedeeltelijk ingevallen schuilkelder getild en neergelegd in een nabije droge gracht. De dag nadien werd hij door de buurtbewoners in hun schuilkelder opgenomen. Toen in de namiddag de beschieting wat was afgenomen, heeft men de Engelse hulppost die was ondergebracht in het huis waar nu het Poppelse postkantoor gevestigd is, kunnen overhalen om met een jeep de gekwetste Jan Timmermans in Maarle op te halen. Jos Van Hees was er bij en moest van de Engelse commandant plaats nemen in de jeep naast de chauffeur. Aan het Spieken, dat toen nog onbebouwd bosgebied was, moest hij een grote rode kruisvlag ontrollen en die ophouden in de richting

Jan Timmermans-Maes

veel onheil gebracht, zoals beschreven in een eerder nummer van dit tijdschrift.

In de morgen van 5 oktober hadden de Duitsers die van Alphen kwamen, in Aarle twee zware kanonnen opgesteld met de loop richting Poppel. Het ene stond voor het huis van de kinderen Heykants (Van Rossum) en het tweede stond goed gecamoufleerd met mutsaarts, op een deel wat nu parking is van het eethuis "den Trog"

Hoeve van Antoon Van Iersel te Maarle

van het bos waarin nog Duitse scherpschutters zaten. In Maarle aangekomen werd onze zwaar gekwetste dorpsgenoot op een stretcher voor op de motorkap van de jeep gelegd en zonder incidenten naar een legerpost op Emmaus gevoerd. Van daaruit is hij naar het ziekenhuis van Turnhout overgebracht waar Jan Timmermans op 11 oktober 1944 overleed. In grote wanorde verlieten de Duitsers in de nacht van 4 op 5 oktober Maarle, allerlei oorlogstuig en munitie achterlatend en trokken zich terug in de bossen van Nieuwkerk. Maar de ellende was nog niet voorbij want nu werd Maarle het doelwit van zwaar Duits geschut en de bewoners moesten uiteindelijk toch gedwongen hun erven verlaten en zouden pas op 26 oktober mogen terugkeren. Om hun aftocht te dekken, hadden de Duitsers in Maarle voor de bossen van Nieuwkerk een breed mijnenveld aangelegd en die mijnen, maar ook het neerstorten van een V.I in Maarle op kerstdag 1944, hebben nog lang

(toen A. Walschots-Heykants). Onder de lindebomen voor het huis van Adr. Versteijnen-Tops, vlak aan het bruggetje over de leiloo, die daar de grens vormt met Nederland, stond een vrachtwagen geladen met munitie. Zoals men op bijgaande foto kan zien, vierden de soldaten van keizer Willem II in 1915 onder dezelfde lindebomen hun kerstfeest. Die soldaten waren toen nog in beteren doen dan het allegaartje van het Hitlerleger dat 29 jaar later door de machtige verbondenen tot in de kleinste gehuchten werden opgejaagd en vernederd. Begin september 1944 stelde de leiding van een eliteschool voor jachtpiloten en valschermspringers in Hamburg vast dat er voor hen geen vliegtuigen meer beschikbaar waren en zij besloten met de hele school rekruten naar het front te vertrekken. In een "Kriegstagebuch" van 6 september bis 7 november 1944 (in bezit van de Heemkundekring Nicolaus Poppelius) staat beschreven dat jonge, onervaren rekruten van 16

Duitse grenswachters in Aarle, onder de linden bij Versteynen-Tops in 1915 (W.O.I.)

Duitse grenswachters in gala-uniform vieren Kerstmis 1915 "Unter der Linden" voor het huis van Versteynen-Tops. Rechts: M.Tops en Adriaan Versteynen

tot 18 jaar van deze school in en rond Poppel werden ingezet, onder het bevel van hun Luitenant-Generaal Chill, onder de naam van "Die Chill'sche-Bande". Vertrokken op 4 september in Hamburg, kwamen zij per trein aan in Tilburg op 7 september, waar zij 's anderendaags wapens kregen uitgereikt en naar de gevechtszone rond het Albertkanaal in België vertrokken. Toen een peloton van hen, aldus het dagboek, zich op woensdag 20 september ingroeven "Nahe Forsthaus-Poppel" (boswachtershuis Pannenhoeft) hadden die jonge gasten (16-18jaar) aan het Albertkanaal al een zware vuurproef ondergaan en veel bloed gezien. Wanneer op 5 oktober rond de middag vanuit Poppel vijf Engelse tanks onverwachts voor Aarle opdoken, verlieten de Duitsers in paniek hun gevechtsposten. Hun twee grote kanonnen moesten zij zonder slag of stoot opgeven.

Uit de kelder bij Adr. Versteynen kwam de bevelvoerende Duitse officier nu tevoorschijn, die de dag daarvoor nog gestoefd had met zijn gouden zegelring met de letters H.G., de initialen van Rijksmaarschalk Herman Goering, onder wie hij diende. Om zo een ring te mogen dragen, moest men wel hoog in rang en fanatiek nazi zijn, zo eentje die zich nimmer krijgsgevangen zou laten maken en nog eerder zou doorvechten tot de dood. Nu bedreigde hij zijn bange rekruten, die blijkbaar van een ander gedacht waren, met zijn revolver om zelfs in die verloren positie nog stand te houden. Het was echter te laat en op het laatste ogenblik glipte ook hij nog weg over het brugske van de Leilooop. De chauffeur van de met munitie geladen vrachtwagen "Unter der Linden" bij Versteynen, kwam bij het achteruitrijden in de gracht vast te zitten, naast de hoeve van Van Gestel, en had nog juist de tijd de lading tot ontploffing te brengen voor hij met enkele kameraden op de vlucht ging naar de bossen in het Noorden. De lading munitie ontplofte met de kracht van een neervallende bom, en de projectielen spatten uiteen als hels vuurwerk, op hun weg dood en vernieling zaaiend. De cabine van de

vrachtwagen werd brandend op het woonhuis van Versteynen gekatapulteerd en de twee oudste zonen, die samen met hun ouders vlakbij in de schuilkelder zaten, hebben nog met meshaken de rokende cabine van het dak kunnen trekken. Ook in het verloop van de strijd in Aarle werd duidelijk dat de Duitsers op hun tandvlees zaten. Alleen al bij het zien van de vijf Engelse tanks in de buurt van Aarle, ontstond er zo'n paniek, dat zij bij burgers bedelden om in de schuilkelder te mogen of bang van desertie te worden beschuldigd alles achterlieten en met hun bazen voor de vlucht kozen over de Leilooop. Zes oktober was een rustige dag en toen Jos Versteynen die morgen op onderzoek ging kwam hij thuis met een half dozijn luxueus gevulde toilettassen, achtergelaten door de jonge rekruten van het "Fallschirm-jäger-regiment 6". Na Aarle zullen zij wel geweten hebben dat zulke toilettassen, met de initialen H.G., wel dienstig kunnen zijn in een eliteschool in Hamburg, maar aan het front alleen als ballast meegevoerd worden.

Rond de middag was Adriaan Schellekens aan het prutsen aan het kanon dat stond langs de zijgevel van A. Walschots en in de haast door de Duitsers was achtergelaten. Onwetend dat het kanon nog geladen was, moet Schellekens de verkeerde hendel hebben aangeraakt want het zware kanon loste een schot met een luide knal. De obus vertrok richting Poppel en ontplofte in de aanstee achter Louis Timmermans in de Trier. Moeder M. Heykants stond met haar jongste dochter (2 jaar) op de arm toe te kijken en was een paar dagen doof. Niettegenstaande haar gehoor terugkwam heeft zij er haar verdere leven last van gehad. En in de Trier ging Bluekens voor de tweede keer op de vlucht, nu voor een granaat die was afgeschoten door een dorpsgenoot met een Duits kanon(!). Nog dezelfde namiddag (6 oktober) kwam Schellekens met de fiets terug naar Aarle. Bij Van den Borne in Poppel had hij zich als weerstander de Belgische driekleur op de mouw laten naaien en nu stond hij daar met een geweer en een

kogelband over de schouder. Hij vertelde aan Louis Heykants dat hij met de Engelsen wilde meetrokken naar Holland. De Engelsen hadden zich wel ingegraven op het gehucht maar zochten op dat moment geen contact met de Duitsers die een paar honderd meter verder zich over de grens verscholen in de bossen. Niettegenstaande dat Louis Heykants, die als oudstrijder en met vier jaar frontervaring in W.O.I., het waanzinnige daarvan inzag en het hem met klem had afgeraden, vertrok Adriaan Schellekens met de fiets de brug over richting de familie Willems op de Ooievaarsnest en de Duitsers tegemoet. Er wordt verteld dat hij een paar honderd meter over de grens waar het bos begint door de Duitsers werd aangehouden en op zijn verzoek werd meegenomen naar de Ooievaarsnest. Daar zou hij voorspraak gevraagd hebben maar als een gewapend partizaan werd hij naar een officier op de Alphense hoef gebracht en daar zou hij standrechtelijk tot het ergste zijn veroordeeld. Nadat hij tussen twee soldaten de Alphense hoeve verliet, heeft niemand nog ooit iets over Adriaan Schellekens vernomen. Terwijl dit drama zich afspeelde werden de drie noordelijkste gehuchten nu beschoten vanuit de bossen in Nederland en in de nacht werden de boerderijen van Martinus Mulders en Adriaan Versteijnen in brand geschoten door Duits geschut. Toen op 7 oktober de verbonden en nu werkelijk Aarle bezetten met tanks en grondtroepen waren de meeste inwoners gevlucht en de nog aanwezigen moesten die dag onmiddellijk vertrekken. Het gehucht bleef nog drie weken gevaarlijk terrein, en toen de gevluchte gezinnen rond 26 oktober mochten terugkeren was er veel geplunderd, huizen en schuren verwoest, en overal in de velden die met granaatputten waren bezaaid lagen de krengen van dood vee en paarden.

Een zelfde scenario speelde zich af op Nieuwkerk, het laatste stukje Poppelse grond waar de Duitsers nog weerstand boden. Nieuwkerk lag in die kritieke dagen aanhoudend onder vuur van Duitse kanonnen dat met kracht werd beantwoord door tankgeschut en grondartillerie van de verbonden. De dichte bossen met hier en daar een boerderij waren een gevaarlijke gevechtszone waar grijs en kaki elkaar bekwamen in een gevecht van man tot man en dan ratelden de mitrailleur- en geweerschoten door het dichte struikgewas. Zoals de andere boerderijen aldaar, kwam ook de hoeve van Frans Heykants onder vuur te liggen. Het gezin Heykants met 9 kinderen had zich al vroeg teruggetrokken in hun schuilkelder die zij niet ver van hun huis zelf hadden gebouwd. De boerderij was bezet door een tiental Duitsers die in de schuur aan een balk een koe hadden hangen die door een schrapnel aan de kop was geraakt en was doodgebloed. Daar konden zij af en toe een stuk vlees afsnijden. Ook moeder Heykants sneed een flinke brok vlees van het karkas en stookte een grote

pot smakelijk stoofvlees klaar voor de hongerige monden in de schuilkelder. "Ik denk dat wij wel vijf dagen in die schuilkelder hebben gezeten", vertelde Maria Heykants (weduwe Chr. Willems). "Eerst met de Duitsers om ons heen en nadien kwamen de Engelsen die ons aanmaanden om de schuilkelder niet te verlaten". Tweemaal per dag brachten die brood en cornedbeef en melk voor het jongste kind dat anderhalf jaar oud was. Op 7 oktober ontstond een hevig gevecht en de mitrailleurkogels sloten om en over hun schuiloord heen. Zoals gewoonlijk zaten zij in twee rijen links en rechts met de rug tegen de rij pakstro waarmee de kelder was opgebouwd, in het midden een smalle doorgang latend. Een zware mitrailleurkogel, die insloeg in de voeg tussen twee pakken stro, drong door de wand en trof haar jongere broer Piet in de rug. Een restje verbrand stro meevarend sloeg het projectiel een grote wond en bleef in de buikholte tussen de ingewanden vast zitten. "Onze Piet leed verschrikkelijk pijn, en zijn gekerm overstemde ons gezamenlijk bidden want wij hebben in die dagen

Adriaan Schellekens

wat afgebid", vertelde Maria. De hele nacht bleef hij onverzorgd met helse pijnen liggen in dat donkere schuilkot. Plotseling verscheen er een grote roodkruiswagen op rupsbanden waarin het gezin Heykants mocht plaatsnemen en waarin reeds een jonge Engelse brancardier lag die tijdens die reddingsoperatie was neergeschoten en eveneens twee zwaar gekwetste Duitse soldaten. Zijn eerste zorgen kreeg Piet in een burgerhulp post aan de Krommendijk, waar de familie Heykants bij de kinderen Hendrickx een onderkomen vond. Van daaruit werd Piet naar een ziekenhuis in Vorselaar gebracht waar de kogel operatief werd verwijderd. Om onbegrijpelijke redenen werd Piet niet erkend als oorlogsslachtoffer niettegenstaande hij de rest van zijn leven veel pijn en ongemak had van de schotwond.

Ook al waren de Duitsers nu uit Nieuwkerk verdreven, met hun geschut opgesteld in de grensbossen bleven zij nog een paar weken voor onheil en gevaar zorgen. Acht

**Boerderij van Frans Heykants op Nieuwkerk
anno 2006**

oktober 1944 was een zomerse dag. Poppel was globaal nu al een week stevig in handen van de geallieerden, en aan de zonnige kant van haar huis op Overbroek (nu nr. 17) zat J. Vermeer, echtgenote van Adriaan Bax, gezellig te keuvelen met J.J. Willems, de zuster van Jef Willems (Jef van Keste) van Hulsel. De vijf jonge kinderen Bax speelden ergens op het erf en de twee vriendinnen hebben met elkaar waarschijnlijk besproken dat zij nu eindelijk van die gevaarlijke oorlog verlost waren. Er wordt verteld dat "iemand" op het gehucht Overbroek op datzelfde moment enkele Duitsers zag aan de rand van de gemeentebossen aldaar die zich terugtrokken richting Bremberg en het bos van de fitometer of de Pannenhoeftse bossen. Op de een of andere manier heeft die "iemand" zijn echte of vermeende vaststelling overgebracht aan de Engelsen op het kasteeltje van de Pannenhoeft. Mogelijk door een verkeerde interpretatie van de mededeling hebben de Engelsen verkeerde coördinaten doorgeseind naar hun batterij kanonnen die opgesteld stonden in de Hegge en langs de Steenweg op Weelde. Het is echter ook mogelijk dat de kanonnières hun geschut niet goed hebben afgesteld. Wat er ook van zij, de gevolgen waren verschrikkelijk. Onze vroegere buurman Boudewijn Beukelman vertelde mij ooit dat hij die bewuste namiddag met Jef Van den Akkerveken stond te praten op diens erf op Overbroek 15. Als een donderslag bij heldere hemel viel plots een bui van minstens een dozijn granaten neer tegen de gevel en rond de woning van Bax op een goede 200 meter van waar zij stonden. Niet wetend wat hen overkwam zochten zij beschutting terwijl die granaten met hels

lawaai ontploften. Toen zij even later ter hulp snelden waren zij getuigen van een gruwelijk tafereel. Tegen de gevel van het huis lagen twee slachtoffers: J. Vermeer, moeder van vijf jonge kinderen was op slag gedood en J.J. Willems was zwaar gekwetst. In paniek was Adriaan Bax met de fiets naar de Engelsen op de Pannenhoeft gereden om bijstand. Zijn kinderen waren gelukkig niet gekwetst en werden door gebuur J. Pauwels opgevangen. Er liep daar ook een zeug met jongen over het erf, vertelde Beukelman mij later, die wat rondsnuffelde op de plaats van de ramp en de bloedplas aldaar en die hij moest weggagen van het stoffelijk overschot. 's Anderendaags overleed J.J. Willems aan haar verwondingen. Hoe wreed het lot! Jaan Bax die tijdens de oorlogsjaren zeer verdienstelijk werk had geleverd als koerier voor geallieerde piloten, die dikwijls meekwamen met Belgische of Nederlandse smokkelploegen, verloor nu zijn echtgenote door een slecht uitgevoerde operatie van het geallieerde geschut. Een operatie uitgevoerd om enkele (vermeende) Duitsers af te schrikken, na een (bedenklijk) bericht van "iemand" die niet kon weten wat het gevolg zou zijn van zijn daad.

Piet Heykants

Op 9 oktober sloeg een Duitse houwitsergranaat in juist onder de nok van de schuur van de familie Steyaert aan de kerk. Als dat tuig bedoeld was geweest voor de meisjesschool waar op dat ogenblik een groep Engelse en Canadezen waren ingekwartierd, dan was het eigenlijk nog geen halve meter te laag gemikt. Nu ontplofte de granaat in het dak van de schuur en een kleine scherf sloeg door het keukenraam van de aanpalende woning van architect Cornelius Bols en trof zijn echtgenote M.C. De Wit die aan het aanrecht stond dodelijk in de borststreek, haar man en twee nog jonge kinderen verweesd achterlatend. (Wordt vervolgd).

Tijdschrift 'De Drie Goddelijke Deugden'
Afgiftekantoor: 2380 Ravels
Redactie, samenstelling en lay-out:
Marc Vermeeren,
De Meerkens 10, 2382 Poppel

Versijnt 3-maandelijks
Verantwoordelijke uitgever:
Laurent Woestenburg,
Beatrijs v. Nazarethln. 2, 2382 Poppel

